

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

Děkanát FŽP

Bakalářská práce

**EKONOMICKÉ NÁSTROJE JAKO PRVKY CEST
K UDRŽITELNOSTI NA EVROPSKÉ ÚROVNI**

**Vedoucí práce: Mgr. Zuzana V. Harmáčková, Ph.D.
Bakalant: Jakub Čáp**

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jakub Čáp

Krajinářství
Územní technická a správní služba

Název práce

Ekonomické nástroje jako prvky cest k udržitelnosti na evropské úrovni

Název anglicky

Economic instruments as elements of sustainability pathways on the European level

Cíle práce

Hlavním cílem práce je identifikovat ekonomické nástroje, které svojí funkcí vedou ke zvýšení sociálně-ekologické udržitelnosti a představují tak prvky cest k udržitelnosti. Práce bude tyto nástroje specifikovat, vymezí, jakého typu jsou a jakým konkrétním způsobem přispívají k udržitelnosti na evropské úrovni, a provede jejich porovnání.

Díličí cíle:

1. Analýza jednotlivých ekonomických nástrojů a jejich využití.
2. Komparace jednotlivých nástrojů.
3. Shrnutí poznání o funkčnosti nástrojů.

Metodika

Metodika bakalářské práce je založena na analýze dat z existující databáze ekonomických nástrojů vytvořené v rámci Regionální hodnotící zprávy o biologické rozmanitosti a ekosystémových službách pro Evropu a Střední Asii mezivládní vědecko-politické platformy IPBES. Ekonomické nástroje identifikované touto analýzou budou dány do kontextu a zhodnoceny pomocí rešerše odborných zdrojů.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

udržitelný rozvoj, cesty k udržitelnosti, politické nástroje, ekonomické nástroje, Evropa, IPBES

Doporučené zdroje informací

- Barde, J., 1994. Economic Instruments in Environmental Policy: Lessons from the OECD Experience and their Relevance to Developing Economies. OECD Development Centre Working Papers, No. 92. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/754416133402>.
- Harrison, P.A., Hauck, J., Austrheim, G., Brotons, L., Cantele, M., Claudet, J., Fürst, C., Guisan, A., Harmáčková, Z. V., Lavorel, S., Olsson, G.A., Proença, V., Rixen, C., Santos-Martín, F., Schlaepfer, M., Solidoro, C., Takenov, Z., Turok, J., 2018. Chapter 5: Current and future interactions between nature and society, in: Rounsevell, M., Fischer, M., Torre-Marin Rando, A., Mader, A. (Eds.), The IPBES Regional Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services for Europe and Central Asia. Secretariat of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem services, Bonn, Germany, pp. 571–658.
- Mezřický, V., 2005. Environmentální politika a udržitelný rozvoj. Portál, Praha. ISBN 9788073670030.
- Sachs, J.D., Schmidt-Traub, G., Mazzucato, M., Messner, D., Nakicenovic, N., Rockström, J., 2019. Six Transformations to achieve the Sustainable Development Goals. Nature Sustainability 2, 805–814. <https://doi.org/10.1038/s41893-019-0352-9>
- Sandström, C., Kanyama, A.C., Rätty, R., Sonnek, K.M., Nordström, E.M., Mossing, A., Nordin, A., 2020. Policy goals and instruments for achieving a desirable future forest: Experiences from backcasting with stakeholders in Sweden. Forest Policy and Economics 111, 102051. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2019.102051>
- Wise, R. M., et al., 2014. Reconceptualising Adaptation to Climate Change as Part of Pathways of Change and Response. Global Environmental Change 28, 325–36. 10.1016/j.gloenvcha.2013.12.002.
-

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – FŽP

Vedoucí práce

Mgr. Veronika Zuzana Harmáčková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Děkanát FŽP

Elektronicky schváleno dne 3. 3. 2021

Ing. Pavla Kohoutová

Vedoucí ústavu

Elektronicky schváleno dne 3. 3. 2021

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 03. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Ekonomické nástroje jako prvky cest k udržitelnosti na evropské úrovni" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2021

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval doktorce Zuzaně Harmáčkové za bezbřehou trpělivost a cenné rady, při psaní mé práce. Dále pak všem svým blízkým za psychickou podporu, bez které by psaní této práce bylo výrazně obtížnější. Moc Vám všem děkuji.

Ekonomické nástroje jako prvky cest k udržitelnosti na evropské úrovni

Abstrakt

Současná společnost čelí dalekosáhlým sociálním a environmentálním výzvám. Vzhledem k dynamice, jakou roste celková populace planety a spotřeba přírodních zdrojů je důležité zabývat se otázkou udržitelnosti, tzn. jak hospodařit se zdroji a vést takový způsob života, který nebude zatěžovat planetu a budoucí generace. K cestě, která vede k udržitelnosti nám mohou pomáhat politické nástroje. Tato bakalářská práce se zabývá analýzou ekonomických nástrojů, které slouží jako součást cest k udržitelnému rozvoji. V teoretické části představujeme základní pojmy a jejich definici. V praktické části pracujeme s vybranými ekonomickými nástroji, které jsme identifikovali a setřídili ze zdrojové databáze vycházející z Regionální hodnotící zprávy o biologické rozmanitosti a ekosystémových službách pro Evropu a Střední Asii mezinárodní platformou IPBES (Intergovernmental Science-Policy Platform for Biodiversity and Ecosystem Services). Analyzované ilustrativní příklady jsme zkoumali za účelem zjištění jejich implementace a funkčnosti na evropské úrovni. Práce se snaží poukázat na jejich vliv k směrem k udržitelnosti. V závěrečném zhodnocení a diskusi práce shrnuje možné limitace jednotlivých nástrojů a popisuje jejich vztah ke třem pilířům udržitelnosti.

Klíčová slova: udržitelný rozvoj, cesty k udržitelnosti, politické nástroje, ekonomické nástroje, Evropa, IPBES

Economic instruments as elements of sustainability pathways on the European level

Abstract

Today's society faces large-scale social and environmental challenges. Given the dynamics of the planet's total population and demand for natural resources, it is important to address the issue of sustainability, specifically how to manage resources and lead a way of life that does not burden the planet and future generations. Policy instruments can help us on the path to sustainability. This bachelor thesis deals with the research of economic instruments that serve as part of sustainable development paths. In the theoretical part, we present the basic concepts and their definition. In the practical part, we process selected economic instruments identified and sorted from a source database based on the Regional Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services for Europe and Central Asia by the international platform IPBES (Intergovernmental Science-Policy Platform for Biodiversity and Ecosystem Services). We examine the analyzed illustrative examples of the economic instruments in order to determine their implementation and functionality at the European level. The results highlight their influence on pathways towards sustainability. The final evaluation and discussion of the thesis summarize the possible limitations of individual tools and describe their relationship to the three pillars of sustainability.

Keywords: Sustainable Development, paths to sustainability, policy instruments, economic instruments, Europe, IPBES

Obsah

1 Úvod	10
1.1 Udržitelný rozvoj	10
1.2 Vymezení pojmu udržitelný rozvoj.....	10
1.3 Pilíře udržitelného rozvoje	10
1.4 Udržitelný rozvoj v České republice.....	13
1.5 Cíle udržitelnosti	15
1.6 Cesty k udržitelnosti.....	17
2 Literární rešerše	22
2.1 Politické nástroje.....	22
2.2 Ekonomické nástroje.....	25
2.2.1 Klasifikace ekonomických nástrojů.....	25
3 Cíl práce a metodika	28
3.1 Cíl práce	28
3.2 Metodika	28
3.2.1 Zdrojová databáze.....	28
3.2.2 Analýza dat ze zdrojové databáze.....	29
3.2.3 Rešerše obecného základu k jednotlivým kategoriím.....	30
3.2.4 Výběr ilustrativních příkladů	30
3.2.5 Rešerše zkušeností z praxe	30
5 Výsledky	31
5.1 Daně a poplatky.....	31
5.1.1 Daň podporující udržitelnost produkce masa	32
5.1.2 Daně a poplatky za vypouštění odpadních vod	34
5.1.3 Majetkové daně.....	35
5.2 Finanční stimulační – dotace, granty, investice.....	37
5.2.1 Dotace a granty na úrovni Evropské unie.....	37
5.2.1.1 Zemědělské dotace	38
5.2.2 Investice	40
5.2.2.1 Investice do přímé ochrany životního prostředí	41
5.2.2.2 Investice do vzdělávání	42
5.2.2.3 Investice do zdraví.....	43
5.3 Inovativní ekonomické modely.....	43
5.3.1 Univerzální základní příjem.....	44
6 Diskuse	46
6.1 Výsledné zhodnocení výsledků.....	46

6.1.1	Daně a poplatky	46
6.1.2	Dotace	46
6.1.3	Investice	47
6.1.4	Inovativní ekonomické modely	47
6.2	Limitace výzkumu.....	47
6.3	Návrh dalšího směřování výzkumu.....	48
6.4	Reflexe ekonomických nástrojů pro udržitelnost v širším kontextu.....	48
7	Závěr a přínos práce	51
8	Přehled literatury a použitých zdrojů	52

1 Úvod

1.1 Udržitelný rozvoj

Tato bakalářská práce se zaměřuje na udržitelný rozvoj a cesty k jeho dosažení. Následující sekce vymezuje, co udržitelný rozvoj představuje, proč a kdy se o něm začalo poprvé uvažovat na úrovni Evropské unie (EU), potažmo České republiky. Po následující sekci zaměřené na definici pojmu se podíváme, jaké cesty, respektive cíle k udržitelnému rozvoji představuje program OSN ve své Agendě 2030, konkrétně 17 cílů udržitelného rozvoje (SDGs – Sustainable Development Goals).

1.2 Vymezení pojmu udržitelný rozvoj

Obecných definic trvale udržitelného rozvoje je více, pro naši práci využijeme vymezení pojmu, která se uvádí v zákoně o životním prostředí. V zákoně č.17/1992 Sb. o životním prostředí § 6 odstavec 1 je trvale udržitelný rozvoj popsán následovně „*Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.*“¹ Tato definice vychází ze zprávy Světové komise pro životní prostředí a rozvoj „*Naše společná budoucnost*“ z roku 1987, kde Gro Harlem Brundtlandová definuje pojem udržitelného rozvoje jako „*takový rozvoj, který naplňuje potřeby přítomných generací, aniž by ohrozil schopnost budoucích generací naplňovat potřeby své*“². Tato historicky první definice je však pro svou obecnost často kritizována z důvodu, že nikdo neví, co budou, či nebudou potřebovat budoucí generace.³

1.3 Pilíře udržitelného rozvoje

Z definice udržitelného rozvoje se odvíjejí i jeho 3 základní pilíře. Prvním z nich je ekologický/environmentální pilíř. Ten je klíčový pro trvalou biofyzikální udržitelnost vývoje

¹Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, § 6 odst. 1 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-17#p6-1>

² Naše společná budoucnost: světová komise pro životní prostředí a rozvoj, 1991. Academia, Praha. ISBN 8085368072

³ Aujezdecký K. 2018. Udržitelný rozvoj v koncepcích a politikách České republiky. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Jan Vávra, Ph.D. [online] Dostupné z: <https://theses.cz/id/sbxxao/> [cit. 2021-03-02]

životního prostředí i společnosti na něm závislé. Pro to je zapotřebí třech podmínek vztahujících se k tokům materiálu a energie.

„1) intenzita využívání obnovitelných zdrojů nepřesahuje rychlost jejich regenerace

2) intenzita využívání neobnovitelných zdrojů nepřesahuje rychlost, s níž jsou vyvíjeny jejich trvale udržitelné obnovitelné náhrady

3) intenzita znečišťování nepřesahuje asimilační kapacitu životního prostředí“⁴

Současný stav moderní průmyslové společnosti tyto podmínky nesplňuje. Moderní společnost je nastavena na spotřebovávání neobnovitelných zdrojů, obzvláště energetických, a na maximálním tlaku využívání půdy/území pro stavby a výrobní činnosti. To vše bez adekvátní kompenzace, tj. navrácení odpovídajících ploch do přirozeného stavu.

Druhým pilířem je sociální pilíř. K trvalé udržitelnosti společnosti je zapotřebí kombinace populace, kapitálu a technologie, tak aby životního úroveň jednotlivce byla bezpečná a adekvátní. Společenskou udržitelnost lze sledovat například pomocí tzv. indexu lidského rozvoje (*HDI-Human Development Index*), který eviduje Rozvojový program OSN, pro všechny členské státy. Index je tvořen ze tří vstupů:

1) Index očekávané délky života (Life Expectancy Index, LEI)

2) Index vzdělání (Educational Index, EI)

a. Index střední délky vzdělání (Mean Years of Schooling Index, MYSI)

b. Index očekávané délky vzdělání (Expected Years of Schooling Index, EYSI)

3) Index hrubého národního příjmu (Gross national income, GNI)⁵

Třetím, posledním pilířem, je pilíř ekonomický. Ten je úzce spjat se sociálním aspektem. Za hlavní indikátor ekonomické vyspělosti zemí je brán hrubý národní produkt HDP, který sice ukazuje ekonomickou sílu dané země, ale v žádné míře nezohledňuje vztah mezi ekonomickou činností a udržitelností, potažmo ekologií. Z ekonomického hlediska chce každý subjekt maximalizovat svůj zisk. Zlaté pravidlo ekonomiky říká,

⁴ Maier, K., 2016. Principy udržitelného rozvoje území, in: Principy A Pravidla Územního Plánování. Ústav územního rozvoje, Brno, pp. A.1-1 - A.1-12.

⁵ Human Development Index: HDI. UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME Human Development Reports [online] Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> [cit. 2020-11-17]

že k maximalizaci zisku dochází za předpokladu, kdy *mezní příjmy (MR) = mezní náklady (MC)*.⁶

Leč budeme-li brát ekonomiku v širším kontextu, většina ukazatelů nebere v potaz náklady na ekologii, ztráty a poškozování přírodních zdrojů, jde jí skutečně čistě o zisk. Například ukazatel hrubého, národního či regionálního produktu, používaný pro vyčíslení ekonomické prosperity, obsahuje segmenty ekonomiky, která je jak blahobytná, tak i škodlivá pro kvalitu života a životního prostředí. Uvedeme-li příklad; povrchová těžba, ekonomicky velice výnosná činnost, ale svou produkcí devastuje krajinu, bez adekvátní náhrady. Proto se na tomto příkladu dá demonstrovat, že na úkor ekonomického pilíře trpí ostatní dva, proto je velmi důležitá jejich vzájemná propojenost a harmonie.⁷

⁶ Jurečka, V., 2018. Mikroekonomie, 3., aktualizované a rozšířené vydání. ed, Expert (Grada). Grada Publishing, Praha. ISBN 9788027101467

⁷ Mezřický, V., 2005. Environmentální politika a udržitelný rozvoj. Portál, Praha. ISBN 9788073670030.

Obr. 1 představuje grafické vyjádření vzájemné interakce jednotlivých pilířů udržitelnosti.

Obr. 1 – Interakce jednotlivých pilířů udržitelnosti (vlastní zpracování autora, upraveno podle Maier, K., 2016. Principy udržitelného rozvoje území, in: Principy A Pravidla Územního Plánování. Ústav územního rozvoje, Brno, pp. A.1-1 - A.1-12.)

1.4 Udržitelný rozvoj v České republice

V reakci na mezinárodní aktivity v oblasti udržitelného rozvoje se Česká republika rozhodla zřídit v roce 2003 „Radu vlády pro udržitelný rozvoj“. Tento orgán má funkci poradní, koordinační a iniciační.

„Hlavními úkoly Rady je nalézat shodu nad dlouhodobými prioritami a vyhodnocovat klíčové trendy v udržitelném rozvoji na národní i globální úrovni. Je také garantem tvorby klíčových strategických dokumentů udržitelného rozvoje pro Českou republiku: Strategického rámce Česká republika 2030 (dále jen „ČR 2030“) a Implementace Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj (Cílů udržitelného rozvoje) v České republice.“⁸

Samotný dokument ČR 2030 si klade za cíl nasměrovat Českou republiku směrem, který je sociálně, ekonomicky i environmentálně udržitelný. V dokumentu narazíme na 6 klíčových oblastí, na které se v rámci jeho implementace cílí.⁹

⁸ Ministerstvo životního prostředí, 2020. Rada vlády pro udržitelný rozvoj [online] Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/rada_vlady_pro_udrzitelny_rozvoj [cit. 2020-11-29]

⁹ ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. *Strategic Framework Czech Republic 2030* [online]. Dostupné z: https://www.cr2030.cz/strategie/wpcontent/uploads/sites/2/2018/05/Strategic_Framework_CZ2030_graphic2.compress.ed.pdf ISBN 9788074401817.

- 1) **Lidé a společnost** – Tato oblast si klade za specifický cíl: Zajistit příhodné socioekonomické podmínky za účelem podpory dobrého fungování rodin. Finanční zabezpečení rodin, slučitelnost práce a rodiny a péče o členy rodiny. Dobrou finanční situaci získat dostatek volného času, který pomůže při tvorbě kvalitnějších rodinných vztahů.¹⁰
- 2) **Hospodářský model** – Tato oblast si za specifický cíl klade: rozvoj domácí části ekonomiky. Osamostatnění od přímých zahraničních investic, jelikož růst na těchto zdrojích přináší komplikace, a to zejména na trhu práce.
Podporovat malé a střední podniky, které vykazují potenciál růstu a konkurenceschopnosti. Ekonomický růst ale musí být provázán se spotřebou energie a zdrojů. Zde se cílí na zrušení tzv. decouplingu, tj. závislost ekonomického růstu na materiálové a energetické spotřebě. Dekarbonizovat ekonomiku ve snaze o zmírnění změny klimatu. Vybudovat udržitelnou infrastrukturu, která bude odolná a stabilní. Efektivní rozdělování veřejných prostředků.¹¹
- 3) **Odolné ekosystémy** – Tato oblast si za specifický cíl klade: zpracovat politiku krajiny a pravidla pro její využívání, které bude moct veřejná správa využívat při svém rozhodování.
Z důvodu tlaku hospodářského využívání krajiny, které způsobuje znehodnocování půdy, dochází v krajině ČR k poklesu biologické pestrosti. Tento tlak také snižuje schopnost retence vody v půdě, to vede k nárůstu znečištění povrchových vod. Proto je hlavním cílem této oblasti právě ochrana půdy a hospodaření v krajině.¹²
- 4) **Obce a regiony** – Tato oblast si za specifický cíl klade: koordinovat územní a strategické plánování na všech úrovních (národní, krajské, obecní).
Snižit sociální, ekonomické a územní nerovnosti regionů. Snižit negativní dopad suburbanizačního procesu, tj. počet nehod, emisní dopady způsobené vynuceným

¹⁰ ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. Karty specifických cílů klíčové oblasti – Lidé a společnost. In: Anna KÁRNÍKOVÁ, ed. *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: www.cr2030.cz

¹¹ ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. Karty specifických cílů klíčové oblasti – Hospodářský model In: Anna KÁRNÍKOVÁ, ed. *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: www.cr2030.cz

¹² ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. Karty specifických cílů klíčové oblasti – Odolné ekosystémy In: Anna KÁRNÍKOVÁ, ed. *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: www.cr2030.cz

pohybem obyvatel. Zlepšit strategické i územní plánování v praxi, se snahou o snížení výše zmiňovaných nerovností.¹³

5) **Globální rozvoj** – Tato oblast si za specifický cíl klade: prosadit globální implementaci mezinárodních závazků v oblasti udržitelného rozvoje. Realizovat tyto závazky na evropské úrovni, promítnout je do aktivit mezinárodních organizací. Plnit „Agendu 2030“ a 17 Cílů udržitelného rozvoje. Financovat ochranu, rozvoj a udržitelnost v oblasti těchto mezinárodních politik.¹⁴

6) **Dobré vládnutí** – Tato oblast si za specifický cíl klade: Edukaci zaměstnanců veřejné správy, vědecký rozvoj, podporu mezinárodní komunikace za účelem získání poznatků a jejich následné implementace na národní úrovni.

Kvalitní způsob vládnutí je elementárním prvkem celého strategického plánu. Jelikož právě vládnoucí garnitura je zodpovědná za plnění všech těchto oblastí. Snaha o posílení mechanismů vedoucích k soudržnosti veřejných politik. Zlepšovat demokratické prostředí země, dbát na transparentnost, znalost a dovednost veřejné správy. Obnovit důvěru v reprezentativní orgány státu.¹⁵

1.5 Cíle udržitelnosti

Za hlavní vizi udržitelného rozvoje lze v současnosti považovat program *17 Cílů udržitelného rozvoje*, které jsou součástí *Agendy pro udržitelný rozvoj 2030*, která je pod záštitou OSN. Agendu oficiálně schválil summit OSN dne 25. září 2015 a k její implementaci se zavázali všechny členské státy.¹⁶

Agenda 2030 je dlouhodobý plán OSN, který má v globálním měřítku vylepšit život na naší planetě do roku 2030. Na této rozvojové strategii se podílely všechny státy OSN a její vytvoření trvalo přes 3 roky. Agenda jako taková stojí na 3 pilířích udržitelného

¹³ ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. Karty specifických cílů klíčové oblasti – Obce a regiony. In: Anna KÁRNÍKOVÁ, ed. *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: www.cr2030.cz

¹⁴ ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. Karty specifických cílů klíčové oblasti - Globální rozvoj. In: Anna KÁRNÍKOVÁ, ed. *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: www.cr2030.cz

¹⁵ ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. Karty specifických cílů klíčové oblasti – Dobré vládnutí. In: Anna KÁRNÍKOVÁ, ed. *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: www.cr2030.cz

¹⁶ United nations (UN), 2020 Cíle udržitelného rozvoje (SDGs): 17 Cílů udržitelného rozvoje. [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/> [cit. 2020-11-29].

rozvoje, které se navzájem doplňují. Jejím mottem je „*Leave no one behind*“ (Neopominout nikoho).¹⁷

17 cílů udržitelného rozvoje.

- 1) **„Konec chudoby** – *Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě*
- 2) **Konec hladu** – *Vymýtit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a zlepšení výživy, prosazovat udržitelné zemědělství*
- 3) **Zdraví a kvalitní život** – *Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku*
- 4) **Kvalitní vzdělání** – *Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny*
- 5) **Rovnost mužů a žen** – *Dosáhnout genderové rovnosti a posílit postavení všech žen a dívek*
- 6) **Pitná voda a kanalizace** – *Zajistit všem dostupnost vody a sanitačních zařízení*
- 7) **Dostupné a čisté energie** – *Zajistit všem přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie*
- 8) **Důstojná práce a ekonomický růst** – *Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny*
- 9) **Průmysl, inovace a infrastruktura** – *Vybudovat odolnou infrastrukturu, podporovat inkluzivní a udržitelnou industrializaci a inovace*
- 10) **Méně nerovností** – *Snížit nerovnosti uvnitř zemí a mezi nimi*
- 11) **Udržitelná města a obce** – *Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města/obce*
- 12) **Zodpovědná spotřeba a produkce** – *Zajistit udržitelnou spotřebu a výrobu*
- 13) **Klimatická opatření** – *Přijmout bezodkladná opatření na boj se změnou klimatu a zvládnutí jejích dopadů*
- 14) **Život pod vodu** – *Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje*

¹⁷ Ministerstvo životního prostředí, 2020. Agenda 2030 [online]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/agenda_2030 [cit. 2020-11-29].

- 15) *Život na pevnině – Chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat rozšiřování pouští, zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity*
- 16) *Mír, spravedlnost a silné instituce – Podporovat spravedlivé, mírové a inkluzivní společnosti*
- 17) *Partnerství ke splnění cílů – Revitalizovat globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho implementaci*¹⁸

1.6 Cesty k udržitelnosti

Koncept cest k udržitelnosti lze chápat jako samostatný proces rozhodování, tj. stanovit si jakým způsobem se dá dojít k vytyčeným cílům udržitelnosti.¹⁹ Chan a kolektiv na základě jejich analýzy o konkrétních akcích za účelem podpory udržitelného rozvoje, vytyčili 6 ohnisek které vybrali, aby reprezentovali důležitost vztahu mezi životním prostředím a udržitelným rozvojem. 1) Nasytit lidstvo bez škodlivého dopadu na životní prostředí. 2) Plnění cílů v oblasti klimatu při zachování přírody a jejího přínosu pro lidstvo. 3) Chránit a obnovovat přírodu ruku v ruce s pozitivním přínosem pro blaho lidstva. 4) Hospodaření se sladkou vodou. 5) Vyvážené zajištění potravin z oceánů a pobřeží, společně s jejich ochranou. 6) Obnovovat přírodu rovnoměrně s expanzí měst.²⁰ Těchto 6 ohnisek koresponduje s body Global Environment Outlook 6, což je výhled OSN o tom, jakou cestou za udržitelností jít.²¹

Chan a kolektiv ve své práci zmiňují pákový efekt, což je způsob vzájemné interakce tzv. pákových bodů (strategií) a pák (systémové intervence), které společně při vzájemné interakci umožňují regionální, nebo globální udržitelnost. Uvádějí, že je velmi nepravděpodobné, že by jednotlivé strategie samostatně přinesly dostatečnou transformaci

¹⁸ United Nations (UN), 2020 Cíle udržitelného rozvoje (SDGs): 17 Cílů udržitelného rozvoje. [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/> [cit. 2020-11-29].

¹⁹ Wise, R.M., Fazey, I., Smith, M.S., Park, S.E., Eakin, H.C., Garderen, E.R.M.A. Van, Campbell, B., 2014. Reconceptualising adaptation to climate change as part of pathways of change and response §. Glob. Environ. Chang. 28, 325–336. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.12.002>

²⁰ Chan, K.M.A., Boyd, D.R., Gould, R.K., Jetzkowitz, J., Liu, J., Muraca, B., Naidoo, R., Olmsted, P., Satterfield, T., Selomane, O., Singh, G.G., Sumaila, R., Ngo, H.T., Boedhihartono, A.K., Agard, J., Aguiar, A.P. De, Armenteras, D., Balint, L., Barrington-Leigh, C., Cheung, W.W.L., Díaz, S., Driscoll, J., Esler, K., Eyster, H., Gregr, E.J., Hashimoto, S., Hernández Pedraza, G.C., Hickler, T., Kok, M., Lazarova, T., Mohamed, A.A.A., Murray-Hudson, M., O'Farrell, P., Palomo, I., Saysel, A.K., Seppelt, R., Settele, J., Strassburg, B., Xue, D., Brondizio, E.S., 2020. Levers and leverage points for pathways to sustainability. People Nat. 2, 693–717. <https://doi.org/10.1002/pan3.10124>

²¹ Asrar, G.R., Lucas, P., Pereira, L., Vervoort, J., Bhargava, R., 2019. Outlook in GEO-6. Glob. Environ. Outlook – GEO-6 Heal. Planet, Heal. People 462–469. <https://doi.org/10.1017/9781108627146.025>

směrem k udržitelnému rozvoji. Jelikož strategie přináší rozsáhlé společenské a institucionální změny, je zapotřebí vzájemné synergie a kompromisů těchto strategií. Zmiňují konkrétních 8 pákových bodů a 5 pák.²²

Pákové body:

1. Vize dobrého života – Oprostit se od široce přijímané představy, že ekonomický růst je nejdůležitější cíl společnosti a že dobrý život zahrnuje štěstí generované spotřebou materiálu. Přijít s alternativní koncepcí dobrého života s menším materiálním dopadem podporovaného a udržovaného politickým prostředím.
2. Celková spotřeba materiálu, tvorba odpadu – Je zapotřebí transformativních změn ve spotřebě potravin, energie, vody a dalších přírodních zdrojů. Klást apel na bohatší země, aby iniciovali tuto změnu.
3. Latentní hodnoty odpovědnosti – Pokusit se změnit zaběhnuté normy ve společnosti. Intervence společnosti za účelem odstranění překážek, které brání vyjádření nespokojenosti ohledně nedostatečné ochrany životního prostředí a nízké udržitelnosti. Iniciovat změny sociokulturního charakteru, probudit v širší společnosti pocit odpovědnosti vůči ochraně naší Země.
4. Nerovnosti – Snižování nerovností je ústředním bodem mnoha udržitelných cest. Nerovnost často odráží nadměrnou moc, či nadměrné využívání zdrojů jedním nebo více sektory společnosti na úkor ostatních. Nerovnosti často vznikají při snaze společnosti dohánět ekonomický růst, například nerovnoměrným omezováním přístupu ke zdroji. Nejedná se ale pouze o nerovnost ekonomickou, ale také o společenskou.
5. Spravedlnost a začlenění v ochraně přírody – Podporovat udržitelné projekty, které dosahují cílů biologické rozmanitosti a cílů udržitelného rozvoje, a tudíž znamenají zásadní eskalaci úsilí o zachování a obnovu přírody. Mnoho vyspělých zemí se pomocí politik snaží o dodržování všech vytyčených kroků. Tyto kroky by však

²² Chan, K.M.A., Boyd, D.R., Gould, R.K., Jetzkowitz, J., Liu, J., Muraca, B., Naidoo, R., Olmsted, P., Satterfield, T., Selomane, O., Singh, G.G., Sumaila, R., Ngo, H.T., Boedhihartono, A.K., Agard, J., Aguiar, A.P. De, Armenteras, D., Balint, L., Barrington-Leigh, C., Cheung, W.W.L., Díaz, S., Driscoll, J., Esler, K., Eyster, H., Gregr, E.J., Hashimoto, S., Hernández Pedraza, G.C., Hickler, T., Kok, M., Lazarova, T., Mohamed, A.A.A., Murray-Hudson, M., O'Farrell, P., Palomo, I., Saysel, A.K., Seppelt, R., Settele, J., Strassburg, B., Xue, D., Brondizio, E.S., 2020. Levers and leverage points for pathways to sustainability. *People Nat.* 2, 693–717. <https://doi.org/10.1002/pan3.10124>

- globálně usnadňovalo respektování, ochrana a plnění lidských práv, provádění potřebných změn v zákonech a politikách a důslednější uplatňování těchto nástrojů.
6. Externality a telecoupling – Snaha o maximální internalizaci externalit, a to v globálním měřítku, tím se myslí zabránění telecouplingu, tj. když požadavky jedné strany ovlivňují přímo strany okolní. Je zapotřebí větší transparentnosti dopadů na životní prostředí a nových intervenčních opatření, aby se usnadnila internalizace mnoha vedlejších dopadů globálního obchodu. *„Tento pákový bod získal nově objevený význam u pandemie COVID-19, která zdůrazňuje, že poptávka spotřebitelů po některých produktech vede k poškození vzdálených ekosystémů, a tím zvyšuje riziko vzniku zoonotických infekčních nemocí, které mohou mít globální dopady (Johnson et al., 2020; Jones et al., 2008).“*
 7. Technologie, inovace a investice – Transformace režimů inovací, regulace a investic. Např. změna investiční politiky směrem k produkci technologií, které budou mít čistě pozitivní dopady směrem k udržitelnosti a ochraně životního prostředí. Nebo subvence udržitelného hospodářství, které podporuje technologie a postupy, které zlepšují a udržují ekosystémové služby a biologickou diverzitu.
 8. Vzdělávání, získávání znalostí a jejich sdílení – Pro cesty k udržitelnosti je tento bod naprosto klíčovým. Vzdělávání, které vede k udržitelnému rozvoji a informace z něj získané je potřebné poskytnout co největšímu procentu populace. Bez předávání potřebného know-how se společnost nebude schopna dynamicky posouvat směrem vpřed.

Páky:

1. Pobídky a budování kapacit – Snaha o správné fungování pobídek a dotačních programů, aby byly používány na potřebných a správných místech. Úsilí vybudovat společenské a morální kapacity, tj. vymýcení úplatkářství a postranního jednání. Maximální transparentnost při hospodaření s veřejnými financemi.
2. Koordinace napříč sektory a jednotlivými jurisdikcemi – Soudržnost politik spolu se začleňováním cílů udržitelnosti a ochrany životního prostředí, mezi jednotlivé instituce a jejich jurisdikce. Spolupracovat na všech státních úrovních, tj. národní, regionální, federační atd...
3. Preventivní akce – Trvale udržitelné cesty by měli sami vyvolávat preventivní akce, které pomohou při řešení vznikajících rizik. Zejména rizik ekologického charakteru,

kteřá mají tendenci ohrořovat budoucí generace, nikoliv tu současnou. Problematika preventivních akcí je, že jejich implementace s sebou nese náklady, respektive ušlý zisk, proto se z krátkodobého hlediska jeví jako neúčinné.

4. Adaptivní rozhodování v kontextu odolnosti a nejistoty – Koncipovat politiky, plány a programy, tak aby byly flexibilní, dobře fungující napříč socioekonomickou dynamikou, schopné konfrontovat nečekané změny. Zamyslet se nad investicí do obnovy ekosystémů a jejich transformace, což v mnoha případech může pomoci při nepředvídatelných událostech.
5. Zákony spjaté s ochranou životního prostředí a jejich implementace – Silný právní stát je základem pro vybudování podmínek, které povedou ke snížení devastace přírody a ekosystému, a zlepšení ochrany zdraví lidí. Důsledné prosazování zákonů také povede ochraně práv současné společnosti a protekci budoucích generací před soukromými zájmy.²³

Oproti tomu Luederitz a kolektiv za cesty k udržitelnosti určili 4 přechodové narativy na základě jejich analýzy. Jsou jimi 1. zelená ekonomika 2. nízkouhlíková transformace 3. ekotopická řešení 4. přechodové pohyby. Stejně jako Chan a kolektiv poukazují na důležitost vzájemné propojenosti mezi jednotlivými narativy.

1. Zelenou ekonomikou myslí přechod na ekologicky příznivý model. Poukazují, že lze dosáhnout zelené ekonomiky i na současných ekonomických systémech, mocenských strukturách a pravidlech. Za ekologicky příznivou ekonomiku označují tzv. „status quo“ ekonomiku.
2. Nízkouhlíkovou transformací zamýšlí regulaci územního plánování, dopravu, energetiku a odpadové hospodářství. Cílí na přechod k odolným městům, která zmírňují dopad na změny klimatu. Dle jejich poznatků se transformace dá splnit za použití kontrolních mechanismů jakým je například státní instituce.
3. Ekotopická řešení stojí na intervenci běžných občanů v procesu provádění systémových změn. Stavba soběstačných obytných prostorů.

²³ Chan, K.M.A., Boyd, D.R., Gould, R.K., Jetzkowitz, J., Liu, J., Muraca, B., Naidoo, R., Olmsted, P., Satterfield, T., Selomane, O., Singh, G.G., Sumaila, R., Ngo, H.T., Boedhihartono, A.K., Agard, J., Aguiar, A.P. De, Armenteras, D., Balint, L., Barrington-Leigh, C., Cheung, W.W.L., Díaz, S., Driscoll, J., Esler, K., Eyster, H., Gregr, E.J., Hashimoto, S., Hernández Pedraza, G.C., Hickler, T., Kok, M., Lazarova, T., Mohamed, A.A.A., Murray-Hudson, M., O'Farrell, P., Palomo, I., Saysel, A.K., Seppelt, R., Settele, J., Strassburg, B., Xue, D., Brondizio, E.S., 2020. Levers and leverage points for pathways to sustainability. *People Nat.* 2, 693–717. <https://doi.org/10.1002/pan3.10124>

4. Přechodové pohyby touto cestou se myslí radikální změna v osobním chování celé společnosti. Přechod by šel naproti komunitám, správě, kultuře a ekonomice.²⁴

K dosažení jednotlivých cest nám pomáhají jednotlivé politické nástroje, která popisuje další kapitola.

²⁴ Luederitz, C., Abson, D.J., Audet, R., Lang, D.J., 2017. Many pathways toward sustainability: not conflict but co-learning between transition narratives. *Sustain. Sci.* 12, 393–407. <https://doi.org/10.1007/s11625-016-0414-0>

2 Literární rešerše

2.1 Politické nástroje

„Politický nástroj“ představuje prostředek, kterým se stát, vláda, či společnost snaží dosáhnout vytyčených cílů.²⁵ Většinou žádný politický nástroj nedokáže sám o sobě poskytnout komplexní řešení, je zapotřebí jejich vzájemná interakce.

Budeme-li mluvit o politických nástrojích spjatých s udržitelným rozvojem, jelikož to jsou ty, které nás vzhledem k naší práci zajímají, mohli bychom je klasifikovat do následujících skupin.

- 1) **Normativní nástroje** – Jinak jsou nazývány také nástroji administrativními, nebo přímými. Jsou založeny na systému právních norem a koncepčních dokumentů. V praxi se jedná o nařízení, limity, standardy a technické normy, které jsou vyhlášovány v rámci působnosti jednotlivých zákonů, či z rozhodnutí daných orgánů – tj. právní regulace, čímž se rozumí forma zákazu, příkazu, nebo omezení.²⁶ Tento nástroj je taktéž zásadní, co se týče rovnováhy, flexibility a právní jistoty ve vztahu k udržitelnému rozvoji. Jelikož tato problematika je velice dynamická a je zapotřebí mít možnost rychlého řešení nečekaných problémů.²⁷ Důležité je také dodat, že z normativních zákonů de facto vycházejí všechny ostatní.
- 2) **Ekonomické nástroje** – Jsou těžištěm této práce, proto jsou představeny v samostatné kapitole.
- 3) **Koncepční nástroje** – Politiky, plány, programy podobného charakteru jako nástroje normativní, s tím rozdílem, že se jedná o aplikaci na konkrétní problematiku, např. samostatné spojení práva a daného projektu/plánu/programu.²⁸ Jedním z příkladů koncepčních nástrojů je politika životního prostředí EU, která představuje tematický strategický dokument, z něhož pak vychází jednotlivé

²⁵ IPBES, 2020. Policy Instruments [online]. Dostupné z: <https://ipbes.net/policy-instruments> [cit. 2020-12-26].

²⁶ Machová R., 2013. Komparativní analýza státních nástrojů na ochranu životního prostředí v České republice a ve Francii. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Jiří Řezník, Ph.D. Dostupné z: <https://theses.cz/id/liceay/> [cit. 2020-12-06]

²⁷ IPBES, 2020. Policy Instruments [online]. Dostupné z: <https://ipbes.net/policy-instruments> [cit. 2020-12-26].

²⁸ Rýpalová P., 2016. Koncepční nástroje územních samosprávných celků v oblasti ochrany životního prostředí. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra práva životního prostředí a pozemkového práva. Vedoucí práce Mgr. Jakub Hanák, Ph.D. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ciok1/DP_RypalovaP.pdf [cit. 2020-12-26].

státní politiky. Konkrétně *EU Biodiversity strategy*, nebo *Common Agricultural Policy EU*.

O politice životního prostředí se začalo jednat už v roce 1972 na zasedání Evropské rady v Paříži, kde se navazovalo na první konferenci OSN o životním prostředí. Roku 1987 byla zařazena do smlouvy nová hlava nesoucí název „Životní prostředí“, která se stala prvním právním základem společné politiky životního prostředí na evropské úrovni. Kladla si za cíle: uchování kvality životního prostředí, ochranu lidského zdraví a zajištění racionálního využívání přírodních zdrojů. Roku 1993 byla *Maastrichtskou smlouvou* z životního prostředí udělena oficiální oblast politiky EU. Podstatným hybatelem evropských politik v oblasti životního prostředí bylo zasedání Evropské rady roku 1998, kde se předjednávala otázka začlenění ochrany životního prostředí do politik EU. V roce 1999 už k tomu došlo i právně, *Amsterodamská smlouva* přišla s povinností implementace ochrany životního prostředí do všech odvětvových politik EU. To vše za účelem podpoření celoevropského udržitelného rozvoje.

V dnešní době se politika ŽP v rámci EU opírá o zásady: „*obezřetnosti, prevence znečištění životního prostředí a jeho nápravy u zdroje a o zásadu znečišťovatel platí (PPP)*“. Její právní základ můžeme najít ve *Smlouvě o fungování Evropské unie* (SFEU), konkrétně ve člancích 11, 191, 192 a 193.²⁹

Koncepční nástroje typu plánů v oblasti udržitelného rozvoje představuje např. „*Implementační plán Strategického rámce Česká republika 2030*“. Tento konkrétní plán obsahuje doporučení a opatření, kterými se vize „*Strategického rámce Česká republika 2030*“ (ČR 2030, viz kapitola „Udržitelný rozvoj v ČR“) má přenést do praxe, tj. říká co a jak aplikovat.³⁰

Poslední typ koncepčních nástrojů, programy, jsou podobné jako plány, ale nedělají se pro delší časový horizont, jsou více zaměřené na konkrétní problematiku. Pokud to notně zjednodušíme, dalo by se říct, že plány, obsahují programy, pro lepší pochopení věci.

²⁹ Evropský parlament, 2020. Politika v oblasti životního prostředí: Politika životního prostředí: obecné zásady a základní rámec. *Evropský parlament* [online]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/71/politika-zivotniho-prostredi-obecne-zasady-a-zakladni-ramec> [cit. 2020-12-28].

³⁰ Ministerstvo životního prostředí, 2020. Strategické dokumenty v gesci MŽP: Implementační plán Strategického rámce Česká republika 2030. [online]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/strategicke_dokumenty_v_gesci_prehled [cit. 2020-12-29].

- 4) **Edukativní nástroje** – Jedná se o nástroje, které mají výchovně-vzdělávací charakter. Zde si můžeme představit mnoho variant. Počínaje samostatnou výukou ve školních institucích, kde je zásadní zajistit potřebné vzdělání a předat informace, které veřejnost může poté sama přenášet do svého života. To si můžeme představit na příkladu, kdy do základní školy přijede například přednášející z Rosa o.p.s., což je společnost pro ekologické aktivity a informace. Bude přednášet o důležitosti třídění odpadu, poté dítě samo od sebe doma začne třídit a přidají se k němu i ostatní členové domácnosti.

Tento typ nástroje bychom si mohli také rozdělit na povinnou edukaci a dobrovolnou. Povinnou edukací je myšleno vzdělání v rámci školních institucí. Zatímco dobrovolnou edukací je cokoliv, co člověk dobrovolně dělá pro svoje osobní obohacení, kdy například sám půjde a pustí si dokumentární snímek o problematice ochrany životního prostředí. K dobrovolné edukaci je možné použít řadu zdrojů, internetové weby, dokumentární filmy, literaturu či jiné tištěné zdroje.

Samozřejmě stát jako takový by měl stát o to, aby se lidé o problematiku zajímali co nejvíce a nechovali se nezodpovědně, proto vznikají různé programy, vzdělávací akce, či workshopy za podpory státu.³¹

- 5) **Dobrovolné nástroje** – Vlastní uvážení každého jedince. Příkladem mohou být dobrovolné aktivity v rámci firem, které vedou ke zlepšení životního prostředí, či procesům udržitelné výroby. Konkrétně se jedná např. o EMAS – environmentální řízení společnosti, kdy se firma zavazuje ke strategickému řízení slučitelnému s životním prostředím a udržitelným rozvojem. Dalším příkladem dobrovolného nástroje může být environmentální účetnictví, což nám zkoumá interakci všech třech pilířů udržitelného rozvoje v rámci firmy. Na základě jeho výsledků lze zjistit, zdali společnost rozhoduje ekonomicky, ekologicky a sociálně spravedlivě.³²

³¹ Chan, K.M.A., Boyd, D.R., Gould, R.K., Jetzkowitz, J., Liu, J., Muraca, B., Naidoo, R., Olmsted, P., Satterfield, T., Selomane, O., Singh, G.G., Sumaila, R., Ngo, H.T., Boedihartono, A.K., Agard, J., Aguiar, A.P. De, Armenteras, D., Balint, L., Barrington-Leigh, C., Cheung, W.W.L., Díaz, S., Driscoll, J., Esler, K., Eyster, H., Gregr, E.J., Hashimoto, S., Hernández Pedraza, G.C., Hickler, T., Kok, M., Lazarova, T., Mohamed, A.A.A., Murray-Hudson, M., O'Farrell, P., Palomo, I., Saysel, A.K., Seppelt, R., Settele, J., Strassburg, B., Xue, D., Brondizio, E.S., 2020. Levers and leverage points for pathways to sustainability. *People Nat.* 2, 693–717. <https://doi.org/10.1002/pan3.10124>

³² Ministerstvo životního prostředí (MŽP), 2020. Dobrovolné nástroje [online], Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/dobrovolne_nastroje [cit. 2020-2-21].

2.2 Ekonomické nástroje

Pro tuto práci jsou stěžejní ekonomické politické nástroje. V následující sekci je definujeme a vymežeme na konkrétní typy nástrojů. Ekonomické nástroje jsou nástrojem nepřímým. Jedná se o finanční opatření, jejichž cílem je nepřímé ovlivňování subjektů, které svojí činností mají dopad na udržitelný rozvoj a životní prostředí.³³

Primární funkcí většiny ekonomických nástrojů, ve vztahu k životnímu prostředí, potažmo k udržitelnému rozvoji, je funkce motivační (stimulační), subjekt nemá povinnost se chovat konkrétním způsobem, ale pokud nepřehodnotí svoje počínání, bude ekonomicky (finančně) konfrontován.³⁴ Možnou ilustrací je takzvaný PPP – „*The Polluter-Pays-Principle*“ (ve volném překladu: princip platícího znečišťovatele), který byl definován organizací OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) v roce 1972. Evropská komise jej v roce 1975 vzala jako svůj základní princip v politice životního prostředí.³⁵

Sekundární funkce ekonomických nástrojů obsahují frakce internalizační, kompenzační, zajišťovací a fiskální.³⁶

2.2.1 Klasifikace ekonomických nástrojů

Dle organizace OECD si můžeme klasifikovat ekonomické nástroje do následujících skupin:

- 1) **Poplatky za znečišťování životního prostředí** – Tento druh poplatků je založen na množstevním principu, tzn. výše poplatku je odvozena od množství a „kvality“ vyprodukovaných znečišťujících látek. Tento typ nástroje je vhodné používat na místech, kde je možné pečlivé monitorování.³⁷
- 2) **Poplatky za využívání přírodních zdrojů** – Přírodními zdroji se v tomto nástroji myslí: voda, půda a horniny. Čerpání, či poškozování těchto zdrojů v míře,

³³ Příspěvatelé Enviwiki, 2020 *Ekonomické nástroje*. [online], Dostupné z:

https://www.enviwiki.cz/w/index.php?title=Ekonomick%C3%A9_n%C3%A1stroje&oldid=24777 [cit. 2020-12-6].

³⁴ Dienstbier F. 2006. *Ekonomické nástroje ochrany životního prostředí – otázky právní*. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce doc. JUDr. Ing. Milan Pekárek CSc. [online]. Brno, Dostupné z: <https://theses.cz/id/krhvgt/> [cit. 2020-12-06]

³⁵ Barde, J., 1994. *Economic Instruments in Environmental Policy: Lessons from the OECD Experience and their Relevance to Developing Economies* 92, 5. Dostupné z:

<https://www.oecdilibrary.org/docserver/754416133402.pdf?expires=1616615940&id=id&accname=guest&checksum=E9C66536F10886E8C8B5D856DB861A03>

³⁶ Dienstbier F. 2006. *Ekonomické nástroje ochrany životního prostředí – otázky právní*. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce doc. JUDr. Ing. Milan Pekárek CSc. [online]. Brno, Dostupné z: <https://theses.cz/id/krhvgt/> [cit. 2020-12-06]

³⁷ OECD, 2003. *Task Force for the Implementation of the Environmental Action Programme for Central and Eastern Europe (EAP)* [online]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/env/outreach/26732337.pdf>

kteřá pŕesahuje zřákonem stanovené limity, sebou nese povinnost uhrazení poplatku.³⁸

- 3) **Uživatelské poplatky** – Těmito poplatky se myslí platby za náklady spjaté s „běžnou“ službou v oblasti ochrany životního prostředí. Například poplatky za sběr a likvidaci pevného odpadu.³⁹
- 4) **Daně** – Povinné, neekvivalentní, vymahatelné platby státním institucím. Jako příklad lze uvést daň z pohonných hmot.⁴⁰
- 5) **Sankční platby** – Sankční platby neboli pokuty vznikají v případě porušení stanovených pravidel v rámci ochrany životního prostředí.⁴¹
- 6) **Finanční podpora** – Dotace, granty, půjčky jsou finanční podporou, která představuje iniciativu pro znečišťovatele k investici, která bude prospěšná pro životní prostředí a trvale udržitelný rozvoj. Tento nástroj je efektivní pouze za předpokladu, že je vhodně použit.⁴²
- 7) **Depozitně refundační systém** – Reprezentativním příkladem depozitně refundačního systému jsou zálohované lahve. Pokud dojde k vrácení těchto produktů do sběrného systému, odkud putují k recyklaci, je poplatek vrácen.⁴³
- 8) **Obchodovatelná emisní povolení** – U tohoto typu ekonomického nástroje je zásadním krokem stanovení maximální míry celkového znečištění v určitém sektoru a na určitém zeměpisném prostoru. Celková míra je posléze pomocí emisních povolení rozdělena mezi znečišťovatele (firmy). Obchodovatelnost těchto povolení spočívá v principu nepřímé úměrnosti = jakékoliv zvýšení emisí z daného zdroje (v dané oblasti) musí být sníženo o ekvivalentní, nebo i větší množství. Držitelé emisních povolení (firmy), za předpokladu že vypouští méně emisí, mohou prodat tento rozdíl jiné firmě, která poté může vypustit více nežli povolovalo jejich původní povolení.⁴⁴

³⁸ OECD, 2003. *Task Force for the Implementation of the Environmental Action Programme for Central and Eastern Europe (EAP)* [online]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/env/outreach/26732337.pdf>

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ Maaytová, A., Ochrana, F., Pavel, J., 2015. *Veřejné finance v teorii a praxi*, Expert (Grada). Grada Publishing, Praha. ISBN 9788024755618

⁴¹ OECD, 2003. *Task Force for the Implementation of the Environmental Action Programme for Central and Eastern Europe (EAP)* [online]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/env/outreach/26732337.pdf>

⁴² Tamtéž

⁴³ OECD, 2017. *Policy Instruments for the Environment* [online]. 1–14. Dostupné z: <http://oe.cd/pine>

⁴⁴ OECD, 2003. *Task Force for the Implementation of the Environmental Action Programme for Central and Eastern Europe (EAP)* [online]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/env/outreach/26732337.pdf>

- 9) **Enviromentální pojištění** – Finanční zajištění potencionálního rizika, či škody spjaté s životním prostředím, způsobené třetím stranám. OECD jej člení na *1. pojištění sanačních nákladů 2. pojištění odpovědnosti za škodu na životním prostředí 3. pojištění odpovědnosti dodavatelů 4. pojištění při dopravě-nehody při přepravě nebezpečných látek 5. pojištění skládek – pojištění jejich provozovatelů*.⁴⁵
- 10) **Zelené fondy** – Investiční zelené fondy jsou fondy, které se vyznačují tím, aby dopad těchto investic byl pozitivní v ekologické, společenské a trvale udržitelné rovině. Tento nástroj by svou definicí zapadal do typu dobrovolných nástrojů, jelikož neexistuje síla, která by investorům přikazovala tvořit investiční portfolia splňující znaky těchto fondů.⁴⁶
- 11) **Úlevy** – Za předpokladu splnění v zákonech definovaných podmínek, je možnost získání úlevy při povinnosti platby plynoucí z výše zmiňovaných opatření. Jako příklad nám může posloužit poplatek za odebrané množství podzemní vody, povinnost platby tohoto poplatku vzniká pouze za předpokladu, že odběr z jednoho vodního zdroje je větší než 6000 m³/rok. Při menším odběru je subjekt od poplatku osvobozen.⁴⁷

⁴⁵ Vávrová E., 2012. Opojištění.cz, Environmentální pojištění: Jak evropské země chrání životní prostředí? [online]. Dostupné z: <https://www.opojisteni.cz/pojistny-trh/pojistne-produkty/environmentalni-pojisteni-jak-evropske-zeme-chrani-zivotni-prostredi/c:4933/> [cit. 2021-6-3].

⁴⁶ Mareš, D., 2020. Investujeme.cz, Nový směr investic? Obliba ESG fondů je na vzestupu [online]. Dostupné z: <https://www.investujeme.cz/clanky/esg-investovani-a-investicni-fondy/> [cit. 2021-6-3].

⁴⁷ Zákon č. 254/2001 Sb., Vodní zákon, Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-254>

3 Cíl práce a metodika

3.1 Cíl práce

Cílem práce je identifikovat hlavní typy ekonomických nástrojů, které se objevují ve zdrojové databázi politických nástrojů z Regionální hodnotící zprávy o biologické rozmanitosti a ekosystémových službách pro Evropu a Střední Asii mezinárodní platformou IPBES (Intergovernmental Science-Policy Platform for Biodiversity and Ecosystem Services)⁴⁸. Tyto nástroje by svojí funkcí měli pomáhat ke zvýšení sociálně-ekologické udržitelnosti, a představují tedy prvky cest k udržitelnosti. Práce dále popisuje hlavní charakteristiky identifikovaných hlavních typů ekonomických nástrojů obsažených v cestách k udržitelnosti na evropské úrovni a uvádí praktické příklady jejich využití. Jednotlivé ilustrativní příklady budou analyzovány a na jejich příkladech bude ilustrováno, jestli vedou k udržitelným výsledkům a jestli jich dosahují samostatně či v kombinaci.

3.2 Metodika

Metodika práce je založena na analýze dat z již existující databáze ekonomických nástrojů, která byla vytvořena v rámci Regionální hodnotící zprávy o biologické rozmanitosti a ekosystémových službách pro Evropu a Střední Asii IPBES⁴⁹. Ze zdrojové databáze jsme vyfiltrovali tři základní kategorie ekonomických nástrojů, se kterými jsme pak dále pracovali. Na identifikovaných ilustrativních příkladech jsme demonstrovali jejich funkčnost, využití a zkušenosti získané z jejich implementace.

3.2.1 Zdrojová databáze

Zdrojová databáze politických nástrojů využitá v této práci vychází z činnosti IPBES – Mezivládní vědecko-politické platformy pro biodiverzitu a ekosystémové služby (Intergovernmental Science-Policy Platform for Biodiversity and Ecosystem Services). IPBES představuje platformu zajišťující přenos informací a znalostí mezi výzkumníky

⁴⁸ Harrison, P.A., Hauck, J., Austrheim, G., Brotons, L., Cantele, M., Claudet, J., Fürst, C., Guisan, A., Harmáčková, Z. V., Lavorel, S., Olsson, G.A., Proença, V., Rixen, C., Santos-Martín, F., Schlaepfer, M., Solidoro, C., Takenov, Z., Turok, J., 2018. Chapter 5: Current and future interactions between nature and society, in: Rounsevell, M., Fischer, M., Torre-Marín Rando, A., Mader, A. (Eds.), *The IPBES Regional Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services for Europe and Central Asia*. IPBES Secretariat, Bonn, Germany, pp. 571–658.

⁴⁹ Tamtéž

a politickými zástupci jednotlivých členských států platformy. IPBES v posledních letech představil sérii hodnotících zpráv, shrnující stav a trendy biodiverzity a ekosystémových služeb v jednotlivých světových regionech i v globálním měřítku.

Databáze použitá v této práci vychází konkrétně z Regionální hodnotící zprávy o biologické rozmanitosti a ekosystémových službách pro Evropu a Střední Asii IPBES, kapitoly 5 týkající se možného budoucího vývoje přírodního prostředí, služeb přírody poskytovaných člověku a kvality lidského života v Evropě a Střední Asii v budoucnosti⁵⁰. V rámci kapitoly byla vytvořena databáze politických nástrojů, obsažených v několika desítkách strategií a cest k udržitelnosti na Evropské úrovni⁵¹. Tyto politické nástroje byly dále konkretizovány v rámci navazujícího projektu Evropské komise „Developing key ecosystem indicators and policy pathways for post-2020“⁵², a byly shrnuty do databáze více než 1500 politických nástrojů evropských cest k udržitelnosti, ze které vychází tato bakalářská práce⁵³.

3.2.2 Analýza dat ze zdrojové databáze

Ze zdrojové databáze byly v prvním kroku vyfiltrovány záznamy obsahující výhradně ekonomické politické nástroje. Ty byly na základě obsahu shrnuty do tří základních kategorií, které jsme postupně analyzovaly. Na každé kategorii jsme se na ilustrativních příkladech snažili demonstrovat jejich funkčnost a využití v praxi.

⁵⁰ Harrison, P.A., Hauck, J., Austrheim, G., Brotons, L., Cantele, M., Claudet, J., Fürst, C., Guisan, A., Harmáčková, Z. V, Lavorel, S., Olsson, G.A., Proença, V., Rixen, C., Santos-Martín, F., Schlaepfer, M., Solidoro, C., Takenov, Z., Turok, J., 2018. Chapter 5: Current and future interactions between nature and society, in: Rounsevell, M., Fischer, M., Torre-Marín Rando, A., Mader, A. (Eds.), The IPBES Regional Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services for Europe and Central Asia. IPBES Secretariat, Bonn, Germany, pp. 571–658.

⁵¹ Tamtéž

⁵² Projekt vedený UNWCMC ve spolupráci s UKCEH, INBO, Universidad Rey Juan Carlos a Ústavem výzkumu globální změny AV ČR, v.v.i.. Smluvní výzkum EEA na základě Implementing Framework Contract EEA/NSS/17/002/Lot 4.

⁵³ Databáze bude veřejně k dispozici po skončení projektu. V případě zájmu o shlédnutí databáze je možné kontaktovat vedoucí práce.

3.2.3 Rešerše obecného základu k jednotlivým kategoriím

K lepšímu pochopení jednotlivých kategorií ekonomických nástrojů bylo klíčové seznámení s jejich obecným významem. Za tímto účelem byly vyhledány definice jednotlivých identifikovaných ekonomických nástrojů pro uvedení čtenáře do širšího kontextu a pochopení funkčnosti jednotlivých nástrojů a jejich problematiky.

3.2.4 Výběr ilustrativních příkladů

Ze zdrojové databáze byly dále pro každý typ ekonomických nástrojů vybrány ilustrativní příklady, za předpokladu, že bylo možné jejich explicitní určení, tzn. jejich popis byl dostatečně konkrétní. Na těchto příkladech jsme demonstrovali, jakým způsobem dané typy ekonomických nástrojů fungují.

3.2.5 Rešerše zkušeností z praxe

Jednotlivé ilustrativní příklady využití konkrétních ekonomických nástrojů byly vyhledávány v odborné literatuře v databázích WoS (<https://login.webofknowledge.com>) a Scopus (<https://www.scopus.com/home.uri>). Zdroje z šedé literatury byly vyhledávány pomocí Google Scholar (<https://scholar.google.com>). Nejčastěji jsme dokázali najít potřebné informace na stránkách Evropské komise, odkud jsme se dále dostali k jednotlivým strategickým dokumentům, které navazovaly na konkrétní strategické plány. Tyto dokumenty jsme vyhledávali pomocí klíčových slov vztahujícím se k jednotlivým identifikovaným typům ekonomických nástrojů, např. dotace zemědělství, investice EU, investice životní prostředí atd.

5 Výsledky

Výsledková část této práce vychází ze zpracování podkladové databáze politických nástrojů obsažených ve strategii udržitelnosti a návrzích cest k udržitelnosti na evropské úrovni.

Celkových 213 záznamů v databázi bylo podle svého obsahu rozděleno do třech hlavních kategorií (1) Daně a poplatky, (2) Finanční stimulace – dotace, granty, investice a (3) Inovativní ekonomické modely. Do kategorie „Daně a poplatky“ spadalo 46 politických nástrojů v databázi, do kategorie „Finanční stimulace – dotace, granty, investice“ 126 nástrojů a do kategorie „Inovativní ekonomické modely“ pak 41 nástrojů.

Tyto tři hlavní kategorie ekonomických politických nástrojů jsou rozebrány v následujících podsekcích, které identifikují klíčové typy politických nástrojů v jednotlivých kategoriích, uvádějí jejich reprezentativní příklady a ilustrují jejich využití v praxi.

5.1 Daně a poplatky

Prvním typem identifikovaných ekonomických nástrojů byly nástroje, které svojí funkcí splňují definici daně nebo poplatku.

Daně i poplatky spadají mezi veřejné příjmy, tedy příjmy do veřejného rozpočtu, přičemž příjmy veřejné se skládají z „Daňových příjmů“ a „Nedaňových příjmů“. Daňové příjmy jsou nejpodstatnější položkou ve veřejných příjmech států. Daň jako taková je platba státu, která se vyznačuje svojí nenávratností, neúčelovostí, povinností a neekvivalentností (tzn. za uhrazený poplatek se přímo neposkytuje žádné protiplnění).

Daně se dělí ve většině zemí EU na přímé a nepřímé. Přímé daně mají stejného plátce i poplatníka daně. Daně nepřímé jsou daně, které mají jiného plátce a jiného poplatníka. Pro lepší pochopení si můžeme říct, že daň přímá je např. „*daň z nabytí nemovitosti*“ (daň platí skutečně člověk, který nemovitost nabyt). Daň nepřímá je „*DPH*“ („VAT“), kdy kupující platí daň, která je už přičtena k celkové částce zboží, nebo služby.

Poplatky mají s daní průsečík ve své povinnosti, leč na rozdíl od daní jsou poplatky do jisté míry ekvivalentní, tzn. za uhrazený poplatek se poskytuje jisté protiplnění.⁵⁴

Do kategorie daní a poplatků spadá řada ekonomických nástrojů v databázi, např:

- Poskytovat daňové úlevy pro zdravý životní styl / Provide tax incentives for healthy lifestyles
- Zahrnout platby za ekosystémové služby zemědělství / Incorporate payment for ecosystem services
- Daně a poplatky ze znečišťování / Pollution taxes and charges
- Implementace PPP (znečišťovatel platí) / Polluter pays principle implementation
- Daně-poplatky za vypouštění odpadních vod / Taxes for sewage amount
- Vydělávat na ekosystémových službách a tím zlepšit kvalitu života / Capitalise on ecosystem services to improve quality of life
- Daň podporující udržitelnost produkce masa / Tax natural beef – cultured meat
- Majetkové daně / Property taxes

V následujících sekcích rozebíráme ilustrativní příklady z databáze.

5.1.1 Daň podporující udržitelnost produkce masa

Tento ekonomický nástroj, který představila nezisková organizace *CE Delft*, usiluje o zvýšení ceny masa v EU tak aby byla klimaticky spravedlivější.⁵⁵ Na evropské úrovni tuto problematiku řeší dokument/strategie „*Farm to Fork Strategy*“, kde se cena masa ve vazbě k celkové udržitelnosti zmiňuje.⁵⁶ Z obecného hlediska se jedná o nepřímou daň.

Na základě analýzy *TAPPC* (True Animal Protein Price Coalitie) by navrhovaná daň zvýšila cenu masa přibližně o 25 %. Tato studie zkoumala ekologické náklady spjaté s produkcí masa, které nejsou brány v potaz ve finálních částkách.

⁵⁴ Maaytová, A., Ochrana, F., Pavel, J., 2015. Veřejné finance v teorii a praxi, Expert (Grada). Grada Publishing, Praha. ISBN 9788024755618

⁵⁵ Vergeer, R., Rozema, J., Odegard, I., Sinke, P., 2020. A sustainability charge on meat A sustainability charge on meat. Dostupné z: <https://www.cedelft.eu/en/publications/2411/a-sustainability-charge-on-meat>

⁵⁶ EU, 2020. Farm to Fork Strategy. *DG SANTE/Unit 'Food information and composition, food waste'* [online]. (DG SANTE/Unit 'Food information and composition, food waste'), 23. Dostupné z: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/f2f_action-plan_2020_strategy-info_en.pdf

Podíváme-li se detailněji na čísla plynoucí z výše zmiňované analýzy, narazíme na to, že hovězí maso by do roku 2030 v průměru stálo o 4,77 EUR za kilogram více, vepřové pak o 3,61 EUR za kilogram, a u kuřecího o 1,73 EUR za kilogram. Při tomto zvýšení ceny by spotřeba hovězího masa do roku 2030 měla klesnout o 67 %, u vepřového o 57 %, a u kuřecího o 30 %. Celková redukce skleníkových plynů by se dle studie v důsledku měla snížit o 119,6 milionů tun ročně. Na poplatcích by se vybralo v rámci států EU 32,2 miliard EUR.⁵⁷

Daň podporující udržitelnost produkce masa je implementace „Polluter pays principle“ (Znečišťovatel platí) do praxe. Daň jako taková by vedla ke snížení spotřeby masa a ekologické stopy. Z tohoto způsobu získaných financí by se měla podporovat sféra udržitelného zemědělství.⁵⁸ Mezi vedlejší efekty implementace této daně by kromě ekologických a ekonomických výhod, patřila i úspora peněz ve zdravotnictví, jelikož podle ředitele TAPPC Jeeroma Remmerse *„Evropané jedí o 50 % více masa, než se doporučuje v rámci zdravého stravování.“*⁵⁹

Na evropské úrovni se udržitelností potravin zabývá strategický plán *„Zelená dohoda pro Evropu“*. Ta přichází se strategií *„od zemědělce ke spotřebiteli“*, což má vést k celkové udržitelnosti potravin. Strategie má: *„stimulovat spotřebu udržitelných potravin a podporovat finančně dostupné zdravé potraviny pro všechny. Potravinám z dovozu, které nesplňují příslušné normy EU v oblasti životního prostředí, není vstup na trhy EU povolen. Komise navrhne opatření, která spotřebitelům pomohou stravovat se zdravým a udržitelným způsobem a snižovat plýtvání potravinami. Komise bude hledat nové způsoby, jak spotřebitele lépe a podrobně informovat o původu potravin, jejich nutriční hodnotě a environmentální stopě, a využívat přitom i digitálních prostředků. Součástí strategie „od zemědělce ke spotřebiteli“ budou rovněž návrhy na zlepšení postavení zemědělců v hodnotovém řetězci.“*⁶⁰

⁵⁷ Vergeer, R., Rozema, J., Odegard, I., Sinke, P., 2020. A sustainability charge on meat A sustainability charge on meat. Dostupné z: <https://www.cedelft.eu/en/publications/2411/a-sustainability-charge-on-meat>

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ Novák F., 2020. Euro.cz, Klimaticky škodlivé maso. V EU musí zdražit o čtvrtinu, aby cena byla „spravedlivá“, žádá neziskovka [online], Dostupné z: <https://www.euro.cz/byznys/klimaticky-skodlive-maso-v-eu-musi-zdrazit-o-ctvrtinu-aby-cena-byla-spravedлива-zada-neziskovka> [cit. 2020-2-14].

⁶⁰ European Commission, 2019. Summary for Policymakers, in: Intergovernmental Panel on Climate Change (Ed.), Climate Change 2013 - The Physical Science Basis. Cambridge University Press, Cambridge, pp. 1–30. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004>

5.1.2 Daně a poplatky za vypouštění odpadních vod

Ve většině členských států EU, včetně ČR se používají poplatky za vypouštění odpadních vod do vod povrchových. Některé členské státy kombinují poplatky s dotacemi na čištění odpadních vod.⁶¹ Tím je myšleno, že subjekty, které se snaží o redukci množství vyprodukovaných odpadních vod realizací technických, či technologických opatření, které je možné financovat z různých dotací, získají dílčí slevu na poplatcích. Poplatky se ve většině zemí EU počítají na základě objemu vypuštěných odpadních vod, nebo z množství jednotlivého znečištění dle příloh v jednotlivých zákonech. V ČR například poplatky určuje zákon č. 254/2001 Sb. Vodní zákon.⁶²

V zemích EU jsou z těchto poplatků nejčastěji prostředky použity na podporu vodního hospodářství, podporu vodohospodářské infrastruktury, či činnost kontrolních laboratoří a vodohospodářských ústavů. V ČR je správcem poplatku „*Státní fond životního prostředí*“.⁶³

Daň z odpadních vod je klasická emisní daň, která byla zavedena jako jedna z prvních ekonomických nástrojů politiky ŽP. Z historického hlediska stojí za zmínku 3 země, které aplikovaly daně z odpadních vod – Německo, Dánsko a Nizozemsko. Jejich daňové režimy v oblasti odpadních vod se značně lišily, a proto ilustrují širokou škálu možností, které jsou udržitelné, ekonomicky i ekologicky výhodné.⁶⁴

Co se týče porovnání konkrétních částek, respektive výnosů z těchto poplatků, je velice složité získat jakákoliv data, jelikož EUROSTAT ve svých závěrečných grafech slučuje veškeré environmentální daně a poplatky do jedné kategorie.

⁶¹ ECOTEC, CLM, University of Gothenburg, UCD, IEEP, 2001. Study on the Economic and Environmental Implications of the Use of Environmental Taxes and Charges in the European Union and its Member States. [online], Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/enveco/taxation/pdf/ch1t4_overview.pdf

⁶² SFŽP, 2019. Základní informace pro poplatníky za vypouštění odpadních vod do vod povrchových [online]. Dostupné z: https://www.sfzp.cz/wp-content/uploads/2019/07/190502_vnější-metodika-OV.pdf

⁶³ Zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-254#f6236429>

⁶⁴ ECOTEC, CLM, University of Gothenburg, UCD, IEEP, 2001. Study on the Economic and Environmental Implications of the Use of Environmental Taxes and Charges in the European Union and its Member States. [online], Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/enveco/taxation/pdf/ch1t4_overview.pdf

5.1.3 Majetkové daně

Z hlediska daní z majetku se tato sekce soustředí na příklad konkrétní přímé daně – daně z nemovitosti. Tato daň je totiž zavedena ve všech členských státech EU a její existence má dalekosáhlejší dopad, než by se na první pohled mohlo zdát. Vlastnictví nemovitosti je obvykle spjato s řadou pozitivních ekonomických a společenských aspektů, a bydlení má proto přímý vztah k udržitelnosti. Investice do nemovitostí jsou pro většinu společnosti investice, které se týkají celoživotních úspor. Proto jakýkoliv zásah do daní spojených s nemovitostmi, přináší velký sociální a ekonomický dopad.

Daň jako takovou ovlivňuje více faktorů, od druhu nemovitosti, přes velikost, po oblast, kde se nemovitost nalézá.⁶⁵ Implementace daní z nemovitostí jakožto procenta ze soukromého kapitálu v zemi odráží zátěž daní z nemovitostí v ekonomice. Vyšší daňové zátěže, zejména u kapitálu, mají tendenci zpomalovat investice, snižovat produktivitu a ekonomický růst.⁶⁶

Na následujícím kartogramu můžeme vidět grafické vyjádření daně z nemovitosti ve vztahu k soukromému kapitálu jednotlivých zemí. (Obr. 2)

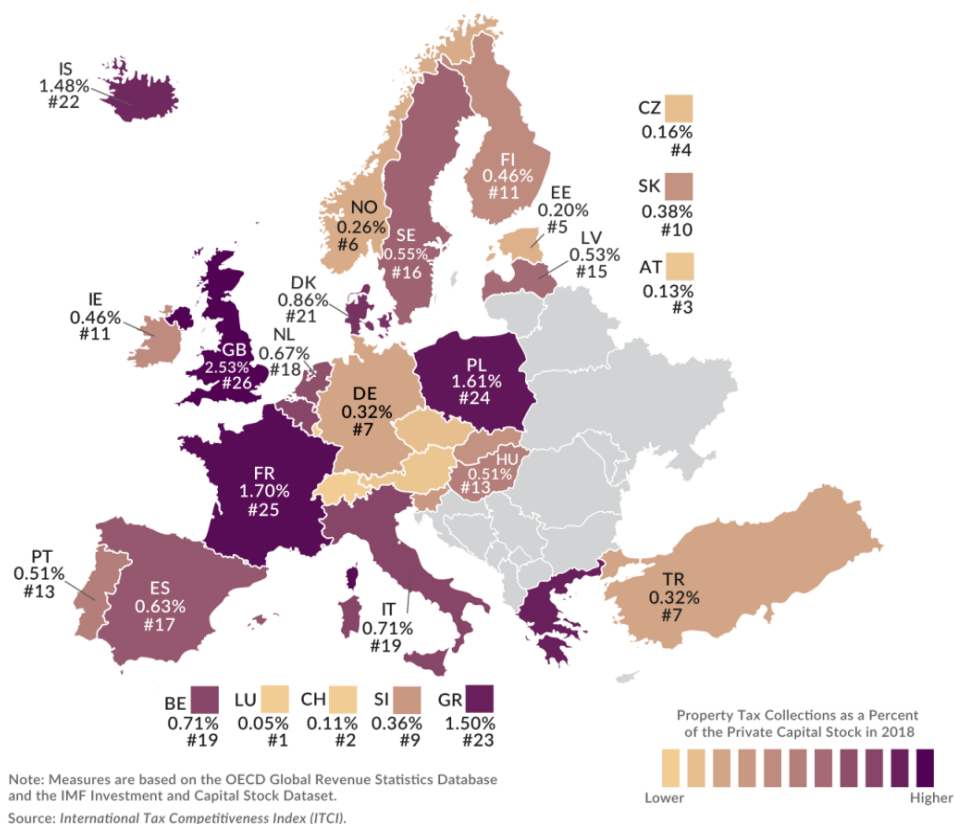
⁶⁵ Barrios, S., Denis, C., Ivaškaitė-Tamošiūnė, V., Reut, A., Torres, E.V., 2019. Housing taxation: a new database for Europe, European Commission Report, [online]. ISSN 1831-9408.

Dostupné z: <https://ec.europa.eu/jrc%0Ahttps://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc118277.pdf>

⁶⁶ Asen, E., 2019. Tax Foundation, Real Property Taxes in Europe [online], Dostupné z: <https://taxfoundation.org/real-property-taxes-europe/> [cit. 2020-2-21].

Real Property Taxes in Europe

Property Tax Collections as a Percent of the Private Capital Stock in 2018

TAX FOUNDATION

@TaxFoundation

Obr. 2 Kartogram Evropy s procentuálním vyjádřením výše daně z nemovitosti ve vztahu k soukromému kapitálu.⁶⁷

Zemí s nejnižší daní z nemovitosti jakožto procenta ze soukromého kapitálu je Lucembursko (0,05 %). Naopak zemí s nejvyšší daní je Velká Británie (2,53 %) a Francie (1,70 %). Estonsko je jedinou evropskou zemí, která zdaňuje pouze hodnotu pozemku, respektive půdy, bez hodnoty budov, nebo staveb na pozemku. Což z něj dělá zemi s neúčinnějším systémem této daně. Některé evropské země umožňují snížit daně z příjmů, snížením o daně z nemovitosti. Jedná se o například o: Finsko, Irsko, Lotyšsko, Nizozemsko, Portugalsko, Slovensko, Švédsko, Turecko, či Českou republiku.⁶⁸

⁶⁷Asen, E., 2019. Tax Foundation, Real Property Taxes in Europe [online], Dostupné z: <https://taxfoundation.org/real-property-taxes-europe/> [cit. 2020-2-21].

⁶⁸ Tamtéž

5.2 Finanční stimulace – dotace, granty, investice

Dalším typem identifikovaných ekonomických nástrojů byly nástroje, které svojí funkcí spadali pod skupinu finančních stimulací, kam řadíme dotace, granty a investice. Vzhledem k zaměření práce na měřítko Evropy se soustředíme na rozpočet EU, jelikož právě z něj je valná většina finančních stimulací prováděna.

5.2.1 Dotace a granty na úrovni Evropské unie

Dotacemi a granty se myslí poskytnuté peněžní prostředky za účelem podpory daného záměru. Evropské státy jsou vázány povinnostmi odvodů/příspěvků do evropského rozpočtu, ze kterého se pak dále peníze i pomocí dotací a grantů přerozdělují mezi jednotlivé státy EU. Dalšími přísunů peněz do evropského rozpočtu jsou dovozní cla na výrobky, či pokuty uložené za porušení pravidel EU (zvláště v případě podniků).⁶⁹

Rozpočet EU pro rok 2020 činil 172,5 miliard EUR, v roce 2019 přitom rozpočet činil 165,8 miliard EUR, což ilustruje rostoucí tendenci rozpočtu. Evropská komise rozhoduje o použití prostředků pouze v 18 % z rozpočtu, sdílené řízení státy rozhoduje v 74 % a v 8 % rozhoduje tzv. nepřímé řízení, tj. mezinárodní organizace, agentury, specializované subjekty unie, či třetí země.⁷⁰

Z analýzy dokumentu „*The EU budget at a glance*“ lze zjistit i procentuální rozložení rozpočtu na jednotlivá odvětví. Z celkové výše rozpočtu bylo v roce 2019 použito 36 % rozpočtu na podporu v oblasti „*Udržitelného růstu; přírodních zdrojů*“. 35 % na subvenci „*Hospodářské, sociální a územní soudržnosti*“. 14 % na rozvoj v oblasti „*Konkurenceschopnosti pro růst a zaměstnanost*“. 7 % do okruhu „*Globální Evropa*“. 6 % na chod „*Správy*“ a 2 % rozpočtu na činnost „*Bezpečnosti a občanství*“.

Příklady položek spadajících do těchto jednotlivých kategorií jsou:

- 1) „*Udržitelný růst; přírodní zdroje*“ – financování zemědělství, rozvoj venkova, rybolovu a subvence ochrany životního prostředí a klimatu.

⁶⁹ Evropská komise, 2021. Druhy financování: Granty, Dotace [online], Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/how-eu-funding-works/types-funding_cs [cit. 2020-2-23].

⁷⁰ European Commission, 2019. The EU budget at a glance [online]. (5), 1–38. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/about_the_european_commission/eu_budget/budget-brochure-a5-17-05_interactive.pdf

- 2) „**Hospodářská, sociální a územní soudržnost**“ – finanční podpora regionálních politik, s hlavním cílem pomoci nejméně rozvinutým členským státům a stimulovat tyto regiony k soběstačnosti a konkurenceschopnosti na trhu. Pomoc při jejich snaze o meziregionální spolupráci.
- 3) „**Konkurenceschopnost pro růst a zaměstnanost**“ – investice EU do inovací, výzkumů a edukace společnosti v oblasti energetiky, dopravy, telekomunikace. Finanční podpora pro rozvoj podniků.
- 4) „**Globální Evropa**“ – subvence zahraniční politiky EU. Humanitární, rozvojová pomoc, tzv. vnější činnost EU.
- 5) „**Správa**“ – financování administrativní činnosti všech orgánů EU, které zajišťují její chod.
- 6) „**Bezpečnost a občanství**“ – investování do azylové politiky, zdravotnictví, ochrany hranic, civilní obrany, kultury či věci spojených s přistěhovalectvím. Podpora bezpečnosti občanů EU, kulturního dědictví a identity jednotlivých států.⁷¹

5.2.1.1 Zemědělské dotace

Dotace do zemědělství jsou největší položkou na seznamu výdajů z evropského rozpočtu, tvoří skoro 40 % jeho výše.⁷² EU ve svých dokumentech uvádí, že globální produkce potravin se díky nárůstu obyvatelstva, musí do roku 2050 zdvojnásobit, proto považuje podporu zemědělského sektoru za klíčovou.⁷³ Nicméně samotné využití těchto finančních prostředků vyvolává kontroverzi napříč různými sektory a odborníky. Expanze a intenzivní zemědělství s sebou přináší řadu problémů, mezi nejzásadnější z nich patří ztráta biologické diverzity a degradace ekosystémů.

Proto v prosinci roku 2013 EU schválila reformovanou „společnou zemědělskou politiku – SZP“ (*Common Agricultural Policy – CAP*), kterou mnozí politici EU ohlašují za mnohem více ekologickou a udržitelnou, oproti předešlé. Problémem je ale její samotná flexibilita, které mohou využívat členské státy, k vytvoření vlastních vnitrostátních plánů

⁷¹ Evropská komise, 2019. *Rozpočet EU v kostce* [online]. ISBN 9789276098614

⁷² European Commission, 2019. The EU budget at a glance [online]. (5), 1–38. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/about_the_european_commission/eu_budget/budget-brochure-a5-17-05_interactive.pdf

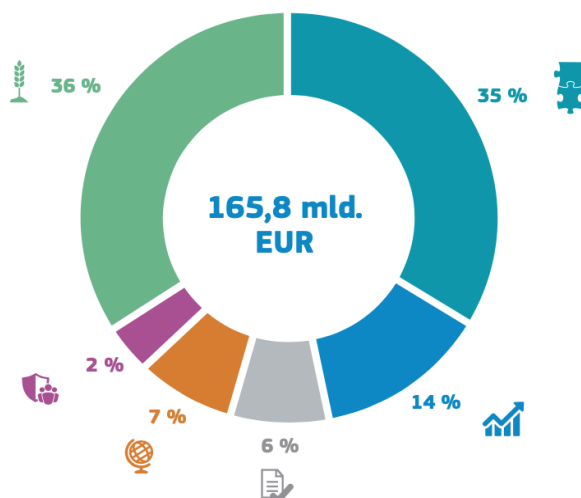
⁷³ European Commission, 2019. The Common Agricultural Policy; Separating Fact from Fiction, Agriculture and Rural Development. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-separating-facts-from-fiction_en.pdf

na hospodaření se zemědělskou půdou. Pomocí dotací skrze *společnou zemědělskou politiku* však roste počet neudržitelných zemědělských operací, které vedou již ke zmiňovaným problémům. Politiky a předpisy EU se snaží určité negativní dopady řešit, leč *společná zemědělská politika* i díky svému obrovskému rozpočtu má i tak největší dopad na životní prostředí než kterákoliv jiná politika, či směrnice.

Pro představu; Evropská komise si vytyčila tři hlavní cíle v oblasti zemědělství: (1) zajištění dostatku potravin, (2) environmentální a klimatickou udržitelnost a (3) rovnováhu udržitelnosti a rozmanitosti venkovských oblastí (např. heterogenizace plodin pěstovaných na zemědělské půdě). Proto komise v roce 2010 přišla s tzv. „*oblastmi ekologického zájmu*“ – část zemědělské plochy (7 %), na které se používají zemědělské postupy prospěšné pro klima a životní prostředí. Dále pak se nahrazením určitého podílu zemědělské plochy trvalým travním porostem, s povinností pěstovat minimálně 3 plodin na farmách se 3 a více hektary orné půdy. V současnosti je však „*oblast ekologického zájmu*“ na 5 % plochy, a zbylé dvě podmínky platí pro farmy s 15 a více hektary orné půdy. Na tomto příkladu, kdy EU zcela jasně slevuje ze svých požadavků, se dá krásně demonstrovat ona neslučitelnost s dlouhodobým udržitelným a ekologickým zemědělstvím.⁷⁴

⁷⁴ Pe'er, G., Dicks, L. V., Visconti, P., Arlettaz, R., Baldi, A., Benton, T.G., Collins, S., Dieterich, M., Gregory, R.D., Hartig, F., Henle, K., Hobson, P.R., Kleijn, D., Neumann, R.K., Robijns, T., Schmidt, J., Shwartz, A., Sutherland, W.J., Turbe, A., Wulf, F., Scott, A. V., 2014. EU agricultural reform fails on biodiversity. *Science* (80). 344, 1090–1092. <https://doi.org/10.1126/science.1253425>

ROZPOČET EU V ROCE 2019

Přijatý rozpočet na rok 2019 vyjádřený v prostředcích na závazky

Obr. 3 – Grafické vyjádření rozpočtu EU⁷⁵

5.2.2 Investice

Z ekonomického hlediska investice představují vynaložení finančních prostředků s jejich zhodnocením v budoucím čase. Investice můžeme dělit na:

- 1) Rozvojové – rozvoj dané oblasti, nové technologie, výzkum, vývoj.
- 2) Obnovovací – nahrazení starých postupů/technologií novými.
- 3) Mandatorní – investice, která nepřináší zisk, ale rozvíjí okolní činnosti subjektu.

Investice do ekologických, sociálních či trvale udržitelných metod.⁷⁶

⁷⁵ Evropská komise, 2019. *Rozpočet EU v kostce* [online]. ISBN 9789276098614

⁷⁶ Taušl Procházková, P., Jelínková, E., 2018. *Podniková ekonomika - klíčové oblasti*, Expert (Grada). Grada Publishing, Praha. ISBN 97880271106899

5.2.2.1 Investice do přímé ochrany životního prostředí

První kategorií investic na úrovni EU souvisejících s podporou udržitelnosti jsou investice do přímé ochrany životního prostředí. Jedním z programů EU zaměřených na tuto tematiku je program „LIFE“ Evropská komise vyčlenila investiční balíček ve výši 243 milionů EUR, ve snaze podpořit zkvalitnění životního prostředí, kvality života, udržitelnějšího hospodářství a ochrany přírody. K ochraně životního prostředí, využívání přírodních zdrojů a biologické rozmanitosti pak bylo konkrétně uvolněno z tohoto balíčku 196,2 milionů EUR na různé projekty v této oblasti.⁷⁷

Příkladem investice do přímé ochrany životního prostředí s udržitelným směrem je projekt „LIFE WASTE4GREEN – Sustainable and green agri-waste based biopesticides“. Na něj bylo vymezeno více než 1 milion EUR (1,214,007.00 EUR). Tento projekt, řeší problematiku pesticidů a jejich vedlejších škodlivých vlivů na půdu a povrchové i podzemní vody. Tyto vlivy mohou vést ke ztrátě biologické diverzity ve vodních i suchozemských ekosystémech. Zejména pak pro druhy hmyzu, které nejsou primárním terčem postřiků. Pesticidy mohou také představovat riziko pro lidské zdraví, jelikož člověk je finálním článkem v potravním řetězci. V roce 2014 se v rámci EU prodalo cca 400 tun pesticidů, největší zastoupení měly fungicidy a baktericidy. Itálie, Francie a Španělsko patřily mezi země, kde se pesticidy nakupovali v největší míře. Tj. také jeden z důvodů proč projekt probíhá právě v těchto zemích. WASTE4GREEN testuje účinnost dvou pesticidů vyrobených z agro-průmyslových vedlejších produktů, na plodinách z peckovin. Projekt se snaží ukázat, že ekologicky pesticidy mají stejnou účinnost jako chemické, bez nepříznivých vedlejších dopadů. Jako cíl si klade vyvinout dva bioaktivní pesticidy na ochranu plodin z peckovin, snížení obsahu pesticidů v půdě a ve vodě zajistit, aby byly zdraví neškodné. Dlouhodobým cílem je úplné nahrazení chemických pesticidů, těmito biopesticidy.⁷⁸

⁷⁷ Evropská komise, 2018. Program LIFE: Čtvrt miliardy eur pro členské státy na investice do životního prostředí, přírody a klimatu [online], Dostupné z: https://ec.europa.eu/czechrepublic/news/181025_program_LIFE_investice [cit. 2020-3-10].

⁷⁸ European Commission (EC), 2018. Life Waste4green – Sustainable and green Agri-Waste based biopesticides [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=6781&docType=pdf

Do kategorie investice do přímé ochrany životního prostředí spadá řada příkladů v databázi, např:

- Investice do ekosystémů a jejich služeb / Invest heavily in restoring ecosystems and their services
- Investice do ochrany biologické diverzity a ochrany divokých druhů zvířat / Invest in biodiversity protection and protection of wildlife
- Investice do ekologických řešení proti extrémnímu počasí / Invest in nature-based solutions against extreme weather

5.2.2.2 Investice do vzdělávání

Druhou kategorií investic na úrovni EU souvisejících s podporou udržitelnosti jsou investice do vzdělání směřem k udržitelnosti. Jako ilustrativní příklad investice do vzdělání, opět na úrovni EU z programu „LIFE“ použijeme projekt „*Green & Safe LIFE-styles – Complex awareness raising and behaviour change program for the the sustainable & safe use of chemicals in consumer products*“. Na tento projekt EU uvolnila necelých 700 tisíc EUR (696,133.00 EUR). Na základě průzkumu veřejného mínění se více než dvě třetiny Evropanů bojí setkání s nebezpečnou chemikálií na bázi každodenního života. Méně, než polovina dotázaných se však cítí dostatečně informovaná o potenciálně nebezpečných chemických látkách, které jsou uvnitř spotřebních výrobků (barvy, čisticí prostředky, kosmetika...). V Maďarsku se proto v rámci tohoto projektu rozhodli zvýšit povědomí o bezpečném a udržitelném používání produktů obsahujících chemické látky. K tomu by mělo sloužit sjednocení označování chemických látek na produktech, implementace tzv. GHS piktogramů a jednotná klasifikace. Vydání informativních publikací, založení informačního centra či vzdělávacích kampaní na sociálních sítích. Poznatky získané v Maďarsku se dále budou moci použít při sjednocení politik napříč státy EU.⁷⁹

Do kategorie investice do vzdělání spadá řada dalších příkladů v databázi, na příklad:

- Investice do restrukturalizace vzdělávání, aby bylo přístupné pro všechny / Invest in (reorganize and improve) education that is accessible to all
- Investice do vzdělávání – strategické a kontinuální vzdělávání / Invest in education – strategic education and continuous education

⁷⁹ EC, 2017. *Green & Safe LIFE-styles - Complex awareness raising and behaviour change program for the sustainable & safe use of chemicals in consumer products* [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=6661

- Investice do ekologického vzdělávání, včetně zdůraznění peněžní hodnoty ekosystémových služeb, za účelem vytvoření způsobu ochrany přírody / Invest in education for nature, including highlighting the monetary value of ecosystem services, to create a mind-set for nature protection

5.2.2.3 Investice do zdraví

Poslední kategorií investic na úrovni EU souvisejících s podporou udržitelnosti jsou investice do zdraví obyvatel. Jako ilustraci tohoto druhu investic použijeme projekt „Health-i-care“. Jedná se o investici EU do v oblasti zdravotnictví, konkrétně rozvoje inovativních technologií a produktů sloužících k ochraně proti infekcím a odolnosti proti antibiotikům. Z programu „EU INTEREGG VA“ bylo v letech 2016-2020 poskytnuto 3,5 milionu EUR třiceti malým a středním podnikům, které se angažují v oblasti inovace a výroby produktů proti infekcím.⁸⁰

Do kategorie investice do zdraví dále spadají například tyto typy politických nástrojů:

- Investice do kulturního rozvoje a volnočasových aktivit / Invest in cultural development and leisure
- Investice do výzkumu ve zdravotnictví a zdravotnických technologiích / Invest in health research and healthcare technology
- Investice do lidského blahobytu / Invest in human well-being
- Investice do zlepšování a rozvoje zdravotní péče / Invest in improving and developing health care
- Investice do psycho-sociálního vzdělávání, snižování traumat, emocionálního a sociálního zdraví za účelem zlepšení lidské a sociální pohody / Invest in psycho-social education, trauma reduction, emotional and social health to improve human and social well-being
- Investice do veřejného zdraví / Invest in public health
- Investice do zdraví / Investment in health

5.3 Inovativní ekonomické modely

Jako ilustrativní příklad inovativního ekonomického modelu použijeme zavedení tzv. univerzálního základního příjmu.

⁸⁰ Europa: Invest EU, 2021. Ochrana proti infekci: Health-i-Care [online]. Dostupné z: https://europa.eu/investeu/projects/guarding-against-infection_cs [cit. 2020-3-7].

5.3.1 Univerzální základní příjem

Univerzálním základním příjmem je myšlen periodický důchod pro dospělé obyvatele daného státu, který. „*je vyplácen a jeho výše je stejná bez ohledu na to, zda daná osoba je bohatá či chudá, žije sama či s někým, je ochotna pracovat či nikoli.*“ (Van Parijs et al., 2007, s.34) Implementace tohoto reaguje i na potencionální růst nezaměstnanosti, která vzniká technologickým pokrokem. Technologická vyspělost a automatizace redukuje pracovní místa, která se nestačí obnovovat na jiných trzích. Proto by lidé, kteří by měli stálý příjem byli i za předpokladu aktuální nezaměstnanosti zajištění, zdraví a schopni se starat o své blízké. Zároveň by se snažili najít práci, která by je činila šťastnými, a to by mělo pozitivní společenský i pracovní dopad. Univerzální základní příjem by měl přinášet společenskou a ekonomickou rovnováhu, tj. prostor a čas pro člověka na jiné aktivity spjaté s životem. Jedním z proti argumentů pro zavedení tohoto modelu je kolize univerzálního základního příjmu se základy reciprocity, tzn. za každou službu (úplatu) se očekává nějaké protiplnění.⁸¹

Finská vláda v roce 2017 přišla s dvouletým experimentem zavedení univerzálního základního příjmu pro 2 000 náhodně vybraných příjemců podpory v nezaměstnanosti. Příspěvek činil 560 EUR (před zdaněním) měsíčně bez jakýchkoliv omezení, či podmínek. Tzn. že peníze zúčastněným šly bez zřetele na to, zdali si práci najdou, či nikoliv. Výsledky ukázaly, že univerzální základní příjem nemá zásadní vliv na pokles nezaměstnanosti, ale nese s sebou zdravotní pozitiva. Zúčastnění prokázali mnohem lepší duševní stav, pokles depresí, či pocitů zármutku. Pro finskou vládu experiment přinesl zajímavé poznatky k možné budoucí reformě sociálního systému.⁸²

Do kategorie inovativních ekonomických modelů dále spadá řada příkladů v databázi, např:

- Univerzální základní příjem je zajištěn pro všechny / Social universal income for all is provided

⁸¹ Van Parijs, P., Hrubec, M., Brabec, M., 2007. Všeobecný základní příjem: právo na lenost, nebo na přežití? Filosofie a sociální vědy. Filosofia, Praha. ISBN 9788070072592

⁸² Parelusson, J.K., Hwang, H., Viitamäki, H., 2018. Basic income or a single tapering rule? Incentives, inclusiveness and affordability compared for the case of Finland. Filosofia. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/basic-income-or-a-single-tapering-rule-incentives-inclusiveness-and-affordability-compared-for-the-case-of-finland_d8c0fbc4-en

- Oddělit hospodářský růst od využívání zdrojů a nepříznivých dopadů na životní prostředí za účelem udržitelnějšího řízení ekosystémů / Decouple economic growth from resource use and adverse impacts on the environment for more sustainable management of ecosystems
- Použít nové obchodní struktury a modely / Use new business structures and models
- Samostatné zajištění potravin / Food self-provision
- Podpora regionální soběstačnosti / Promote regional self-sufficiency
- Distribuce půdy chudým obyvatelům za účelem zvýšení soběstačnosti / Land Distribution in support of self-sufficiency of the poor
- Konzumovat pouze lokální produkty / Consume local products

6 Diskuse

6.1 Výsledné zhodnocení výsledků

6.1.1 Daně a poplatky

Daně a poplatky se na základě výsledků jeví jako velmi účinný type ekonomického nástroje, jejich existence má dopad na celou společnost. Tento typ nástroje ovlivňuje všechny tři pilíře udržitelného rozvoje, nejvíce však ekonomický, jelikož z daní a poplatků plynou největší přísuny do státních rozpočtů. Nevýhodu tohoto typu ekonomických nástrojů vidíme ve velmi nízké flexibilitě; daně a poplatky jsou vždy vázány na litery zákona, tudíž za každou změnou stojí značná byrokratická náročnost. Dalším faktorem ovlivňujícím jejich účinnost je kontrolní mechanismus, vzhledem k tomu, že se jedná o nástroj, který je platný pro celou zemi, je zapotřebí správné nastavení a funkčnost institucí, které mají na starost kontrolu nad výběrem a následným použitím vybraných financí směrem k udržitelnosti.

6.1.2 Dotace

Dotace lze na základě výsledků taktéž považovat za velmi účinný ekonomický nástroj, který může vést k udržitelnosti. Je patrné, že za předpokladu správně nastavené a poskytnuté dotace lze dosáhnout velmi pozitivních výsledků s velkým dopadem na společnost i životní prostředí. Velkým plusem dotací je schopnost rychlého poskytnutí při nečekaném problému. Jejich problematiku vidíme v možné netransparentnosti při jejich poskytování, dále pak také v nejednotě EU při jednotlivých politikách, viz „Zemědělské dotace“. Jejich dopad na jednotlivé pilíře udržitelnosti záleží na typu dané dotace, tj. zemědělská dotace více ovlivní ekologický pilíř, dotace na dětské hřiště pak pilíř sociální atp. Zároveň ale platí, že jednotlivé dotace mohou ovlivňovat vícero pilířů naráz, tzv. efekt přelévání (externality). To můžeme demonstrovat na příkladu dotace na rozvoj regionálního ekologického zemědělství. Tato dotace nám totiž ovlivní všechny tři pilíře udržitelného rozvoje současně. Díky ní dojde k pozitivnímu dopadu na životní prostředí, ale dolehne i na ekonomický pilíř, jelikož díky dotaci může dojít ke změně cen na daném trhu. To nám ovlivní pilíř sociální, protože za předpokladu poklesu cen ekologicky vypěstovaných plodin, dojde k větší poptávce a tím pádem i pozitivním dopadům na zdraví těchto lidí.

6.1.3 Investice

Od investic očekáváme určitý způsob zhodnocení v budoucnosti. Investice do udržitelnosti mají velký dopad na budoucnost celé planety. Proto svojí funkcí zapadají i do definice dle zákona č. 17/1992 Sb. o životním prostředí, viz kapitola 1.2. „Vymezení pojmu udržitelný rozvoj“. Jejich použití je klíčové pro cesty k udržitelnosti. Pomocí investic dokážeme ovlivnit všechny tři pilíře udržitelnosti. Jako nevýhodu můžeme shledat, podobně jako u dotací, v netransparentnosti a nejednotě jednotlivých politik napříč EU.

6.1.4 Inovativní ekonomické modely

Inovativní ekonomické modely mají jisté podobnosti s investicemi, co se týče působení v dlouhodobém časovém horizontu. V současnosti nemůžeme s jistotou tvrdit, zda například univerzální základní příjem je skutečně model, který svojí funkcí vede k udržitelnosti, jelikož jeho implementace ilustrovaná ve výsledcích práce ukázala, že v dnešní době je jeho zavedení prozatím neúčinné. To se však s rostoucí industrializací a technologickým pokrokem může v budoucnu změnit. Inovativní ekonomické modely jsou rozhodně důležitým nástrojem při plánování strategií a politik v rámci globální udržitelnosti.

6.2 Limitace výzkumu

Databáze, kterou jsme používali pro náš výzkum, obsahovala limitace zejména v nekonkrétnosti popisu jednotlivých nástrojů; tím je myšleno, že dané nástroje například byly velmi zobecněné, tudíž bylo obtížné v literatuře identifikovat konkrétní příklady jejich uplatnění.

Další limitací byla neúplnost dat. Pro lepší orientaci v databázi by bylo příhodné doplnit, jakých zemí se daný nástroj týká. To by dopomohlo k snadnější komparaci napříč státy EU. Mohli bychom analyzovat proč v daném státě nástroj funguje a v jiném nikoliv.

Případné budoucí využití databáze uživateli z praxe je potenciálně limitováno cizím jazykem (angličtina), pro usnadnění využití v praxi by se dal problém vyřešit případným přeložením databáze do potřebného jazyka.

Zjištěné výsledky mohou být neúplné z důvodu chybějící provázanosti databáze s konkrétními institucemi, které se danými nástroji zabírají. Tím je myšlena případná vazba na relevantní instituce, které se zabírají ekonomickými nástroji, internetové stránky, telefonní či mailové kontakty atd.

Naše výsledky může také ovlivnit námi zvolená filtrace jednotlivých druhů, která může mít tendenci ke generalizaci zkoumaných dat. Díky víceru možností způsobu členění dat v rámci databáze, může dojít k různé interpretaci hlavních aspektů jednotlivých ekonomických nástrojů. To samé může vzniknout i díky subjektivitě výzkumníka, který data analyzuje.

6.3 Návrh dalšího směřování výzkumu

Výzkum se v budoucnosti může zabývat podrobnější analýzou jednotlivých nástrojů z databáze. Data by se měla podrobněji roztrždit do detailnějších kategorií. To dopomůže k lepší orientaci při zkoumání jednotlivých ekonomických nástrojů a jejich funkčnosti.

Ekonomické nástroje by se daly zkoumat ve vztahu k ostatním politickým nástrojům, porovnat jejich funkčnost a poukázat na jejich vzájemnou interakci. To by pomohlo při rozhodování o případně implementaci daného nástroje, zdali se vyplatí zvolit ten, či onen nástroj a proč.

Data by se dala zkoumat i z hlediska časové osy, tzn. kdy (pokud) byly nástroje implementovány, jak dlouho fungovaly, či fungují. Také dobré při rozhodování o případném zavedení nástroje, díky tomu bychom věděli, v jaký čas je efektivní daný nástroj použít, či jak dlouhou dobu potrvá, nežli začne nést požadovaný efekt.

6.4 Reflexe ekonomických nástrojů pro udržitelnost v širším kontextu

Weersink a kolektiv⁸³ zkoumají efektivitu ekonomických nástrojů v oblasti ekologického a udržitelného zemědělství. Tímto typem politického nástroje lze dosáhnout požadovaných cílů, leč autoři uvádějí, že je zapotřebí správné nastavení státní politiky v oblasti životního prostředí, včetně vzájemného propojení morálního nátlaku a přímé regulace. Optimální strategii vidí v kombinaci vícera politických nástrojů zároveň.

Barde⁸⁴ naproti tomu ve své publikaci za klíčové požadavky pro správnou funkčnost ekonomických nástrojů označuje (1) dobře definovaná vlastnické práva, (2) účinnou

⁸³ Weersink, A., Livernois, J., Shogren, J.F., Shortle, J.S., 1998. Economic Instruments and Environmental Policy in Agriculture. *Can. Public Policy / Anal. Polit.* 24, 309. <https://doi.org/10.2307/3551971>

⁸⁴ Barde, J., 1994. Economic Instruments in Environmental Policy: Lessons from the OECD Experience and their Relevance to Developing Economies 92, 5. Dostupné z: <https://www.oecdilibrary.org/docserver/754416133402.pdf?expires=1616615940&id=id&acname=guest&checksum=E9C66536F10886E8C8B5D856DB861A03>

daňovou správu a (3) zavedení „Polluter pays principle“ (znečišťovatel platí) napříč všemi sektory.

Panayotou⁸⁵ rozporuje strukturu ekonomiky, která vede k nadprodukcí a nadměrné spotřebě komodit, což vyčerpává přírodní zdroje a znečišťuje životní prostředí. Tento model ekonomiky je při dynamickém růstu maximálně neudržitelný. Jako klíčové považuje stanovení cen komodit a služeb, které bude reflektovat náklady spojené s čerpáním přírodních zdrojů a znečišťováním životního prostředí, vzniklým během jejich produkce. Dále pak použití ekonomických nástrojů při internalizaci environmentálních externalit (znečišťovatel platí). Stanovení nákladové efektivnosti a spravedlnosti, tzn. stanovit si „kdo znečišťuje, kdo provádí ochranu před znečišťováním a kdo za co platí“, to jde ruku v ruce s již zmiňovaným „Polluter-pays-principle“. Ekonomické nástroje vidí jako možnost zvýšení příjmů, ze kterých se dají podporovat různé segmenty trhu, které svojí činností povedou k udržitelnosti.

Dle Rodeho a kolektivu⁸⁶ implementace ekonomických nástrojů za účelem ochrany životního prostředí a podpory udržitelného rozvoje s sebou často nese rizika. Prvním z nich je nedodržování daných nástrojů zúčastněnými stranami, a druhým nedostatečný pozitivní dopad těchto opatření. Ve své studii zmiňují osm klíčových aspektů, které dopomáhají ke správné funkčnosti ekonomických nástrojů. (1) Motivace, motivační struktura – je zásadní zvýšit povědomí společnosti o důležitosti udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí, samotné generování informací nesoucích hodnoty ekosystémových služeb vyjádřených v penězích nestačí. Je potřeba v lidech vzbudit pocit důležitosti ochrany životního prostředí a poukázat na vyčerpateľnost přírodních zdrojů. (2) Ekonomický smysl – nástroje musí pro zúčastněné subjekty mít ekonomický smysl musí být natolik výhodné, aby se subjektům vyplatila změna dané aktivity, která bude udržitelná a ekologická bez ovlivnění příjmů plynoucích z jejich činnosti. Uvedeme-li příklad; zemědělci se více vyplatí biopesticid nežli chemicky závadný postřik na plodiny. Pokud však cena biopesticidu bude o tolik vyšší, že ovlivní cenu vypěstovaných plodin na trhu způsobem nežádoucím,

⁸⁵ Panayotou, T., 1994. Economic instruments for environmental management and sustainable development, United Nations Environment Programme's Consultative Expert Group Meeting. Dostupné z:

<https://core.ac.uk/download/pdf/48031478.pdf>

⁸⁶ Rode, J., Wittmer, H., Emerton, L., Schröter-Schlaack, C., 2016. 'Ecosystem service opportunities': A practice-oriented framework for identifying economic instruments to enhance biodiversity and human livelihoods. *J. Nat. Conserv.* 33, 35–47. <https://doi.org/10.1016/j.jnc.2016.07.001>

zemědělec o změně nebude uvažovat, protože pro něj bude ekonomicky nevýhodná.

(3) Intervence zúčastněných stran – pro funkčnost ekonomických nástrojů je neméně důležité vysvětlit zúčastněným subjektům důvod zavádění daných opatření, nechat je vyjádřit k dané problematice a zjistit jejich postoje. To vše může pomoci při další implementaci.

(4) Vymezení práv a povinností – dokázat určit kdo za co nese zodpovědnost a jaké má práva je klíčové hlavně při odhalování negativních externalit. Z toho pak plyne i správná funkčnost nástroje „znečišťovatel platí“.

(5) Správně navržené opatření – internalizace externalit, zamezit, aby díky implementaci nástroje, který má zamezit určitému problému, nevznikal problém jiný.

(6) Spolupráce s jinými nástroji – k zefektivnění ekonomických nástrojů vedoucích k udržitelnosti je klíčové správné nastavení synergie mezi dalšími politickými nástroji. V kombinaci vícera nástrojů je dosažení cílů snadnější a pravděpodobnější.

(7) Etická dimenze – při výběru ekonomických nástrojů je důležité brát v potaz sociokulturní kontext. Ne všechno se dá vyjádřit peněžní hodnotou.

(8) Sloučení motivací – dokázat skloubit ekonomické i neekonomické motivace dohromady. Stimulovat vnitřní motivaci ke změně chování pomocí ekonomických nástrojů, tento bod je ve své podstatě obdobný jako bod (1).

7 Závěr a přínos práce

Pro budoucí obyvatele naší planety je klíčové, jakým způsobem se budeme chovat při využívání naší planety, hospodařením s jejími zdroji a snahou o zachování životního prostředí. Za předpokladu, že naše jednání nebude slučitelné s celkovou udržitelností můžeme ohrozit nadcházející generace. Je proto důležité nastavit takový způsob života, který nebude ohrožovat zájmy a možnosti budoucí populace. Tím se myslí udržitelné chování napříč ekonomickým, sociálním a ekologickým pilířem. Silným nástrojem, který nám k udržitelnému chování může dopomoci jsou politické nástroje, jelikož dokážou přímo ovlivnit velké množství lidí. Práce nastínila využití různých typů ekonomických nástrojů na cestě k udržitelnosti, které jsme identifikovali ze zdrojové databáze vycházející z Regionální hodnotící zprávy o biologické rozmanitosti a ekosystémových službách pro Evropu a Střední Asii mezinárodní platformou IPBES (Intergovernmental Science-Policy Platform for Biodiversity and Ecosystem Services). Na základě ilustrativních příkladů si můžeme všimnout, že udržitelnosti lze dosáhnout v mnohem větší míře při správné kombinaci vícera politických nástrojů. Další klíčovou oblastí je sjednocení politik napříč státy EU, bez toho sice lze dosáhnout udržitelnosti, ale nikoliv na evropské úrovni. Dalším důležitým faktorem je správně fungující kontrolní mechanismus, tzn. státní instituce, které jsou zodpovědné za dohled nad dodržováním stanovených pravidel a jsou schopné přinášet potřebné regulace a flexibilně je v případě potřeby měnit.

8 Přehled literatury a použitých zdrojů

Asen, E., 2019. Tax Foundation, Real Property Taxes in Europe [online], Dostupné z: <https://taxfoundation.org/real-property-taxes-europe/> [cit. 2020-2-21].

Asrar, G.R., Lucas, P., Pereira, L., Vervoort, J., Bhargava, R., 2019. Outlooks in GEO-6. Glob. Environ. Outlook – GEO-6 Heal. Planet, Heal. People 462–469. <https://doi.org/10.1017/9781108627146.025>

Aujezdecký K., 2018. Udržitelný rozvoj v koncepcích a politikách České republiky, Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Jan Vávra, Ph.D. [online] Dostupné z: <https://theses.cz/id/sbxxao/> [cit. 2021-03-02]

Barde, J., 1994. Economic Instruments in Environmental Policy: Lessons from the OECD Experience and their Relevance to Developing Economies 92, 5. Dostupné z: <https://www.oecdilibrary.org/docserver/754416133402.pdf?expires=1616615940&id=id&accname=guest&checksum=E9C66536F10886E8C8B5D856DB861A03>

Barrios, S., Denis, C., Ivaškaitė-Tamošiūnė, V., Reut, A., Torres, E.V., 2019. Housing taxation: a new database for Europe, European Commission Report, [online]. ISSN 1831-9408. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/jrc%0Ahttps://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc118277.pdf>

Dienstbier F. 2006. Ekonomické nástroje ochrany životního prostředí – otázky právní. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce doc. JUDr. Ing. Milan Pekárek CSc. [online]. Brno, Dostupné z: <https://theses.cz/id/krhvg/> [cit. 2020-12-06]

EC, 2017. Green & Safe LIFE-styles – Complex awareness raising and behaviour change program for the sustainable & safe use of chemicals in consumer products [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=6661

ECOTEC, CLM, University of Gothenburg, UCD, IEEP, 2001. Study on the Economic and Environmental Implications of the Use of Environmental Taxes and Charges in the European Union and its Member States. [online], Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/enveco/taxation/pdf/ch1t4_overview.pdf

EU, 2020. Farm to Fork Strategy. DG SANTE/Unit ‘Food information and composition, food waste’ [online]. (DG SANTE/Unit ‘Food information and composition, food waste’), 23.

Dostupné z: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/f2f_action-plan_2020_strategy-info_en.pdf

Evropská komise, 2021. Ochrana proti infekci: Health-i-Care [online]. Dostupné z: https://europa.eu/investeu/projects/guarding-against-infection_cs [cit. 2020-3-7].

Evropská komise (EC), 2018. Life Waste4green – Sustainable and green Agri-Waste based biopesticides [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=6781&docType=pdf

Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=6781&docType=pdf

European Commission, 2019. Summary for Policymakers, in: Intergovernmental Panel on Climate Change (Ed.), Climate Change 2013 - The Physical Science Basis. Cambridge University Press, Cambridge, pp. 1–30. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004>

Evropská komise, 2019. The Common Agricultural Policy; Separating Fact from Fiction, Agriculture and Rural Development. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-separating-facts-from-fiction_en.pdf

Evropská komise, 2019. The EU budget at a glance [online]. (5), 1–38. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/about_the_european_commission/eu_budget/budget-brochure-a5-17-05_interactive.pdf

Evropská komise, 2018. Program LIFE: Čtvrt miliardy eur pro členské státy na investice do životního prostředí, přírody a klimatu [online], Dostupné z: https://ec.europa.eu/czechrepublic/news/181025_program_LIFE_investice [cit. 2020-3-10].

Evropská komise, 2019. Rozpočet EU v kostce [online]. ISBN 9789276098614

Evropská komise, 2021. Druhy financování: Granty, Dotace [online], Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/how-eu-funding-works/types-funding_cs [cit. 2020-2-23].

Evropský parlament, 2020. Politika v oblasti životního prostředí: Politika životního prostředí: obecné zásady a základní rámec. Evropský parlament [online]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/71/politika-zivotniho-prostredi-obecne-zasady-a-zakladni-ramec> [cit. 2020-12-28].

Harrison, P.A., Hauck, J., Austrheim, G., Brotons, L., Cantele, M., Claudet, J., Fürst, C., Guisan, A., Harmáčková, Z. V, Lavorel, S., Olsson, G.A., Proença, V., Rixen, C., Santos-

Martín, F., Schlaepfer, M., Solidoro, C., Takenov, Z., Turok, J., 2018. Chapter 5: Current and future interactions between nature and society, in: Rounsevell, M., Fischer, M., Torre-Marín Rando, A., Mader, A. (Eds.), The IPBES Regional Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services for Europe and Central Asia. IPBES Secretariat, Bonn, Germany, pp. 571–658.

Human Development Index: HDI. UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME Human Development Reports [online] Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> [cit. 2020-11-17]

Chan, K.M.A., Boyd, D.R., Gould, R.K., Jetzkowitz, J., Liu, J., Muraca, B., Naidoo, R., Olmsted, P., Satterfield, T., Selomane, O., Singh, G.G., Sumaila, R., Ngo, H.T., Boedhihartono, A.K., Agard, J., Aguiar, A.P. De, Armenteras, D., Balint, L., Barrington-Leigh, C., Cheung, W.W.L., Díaz, S., Driscoll, J., Esler, K., Eyster, H., Gregr, E.J., Hashimoto, S., Hernández Pedraza, G.C., Hickler, T., Kok, M., Lazarova, T., Mohamed, A.A.A., Murray-Hudson, M., O'Farrell, P., Palomo, I., Saysel, A.K., Seppelt, R., Settele, J., Strassburg, B., Xue, D., Brondízio, E.S., 2020. Levers and leverage points for pathways to sustainability. *People Nat.* 2, 693–717. <https://doi.org/10.1002/pan3.10124>

IPBES, 2020. Policy Instruments [online]. Dostupné z: <https://ipbes.net/policy-instruments> [cit. 2020-12-26].

Jurečka, V., 2018. Mikroekonomie, 3., aktualizované a rozšířené vydání. ed, Expert (Grada). Grada Publishing, Praha. ISBN 9788027101467

Luederitz, C., Abson, D.J., Audet, R., Lang, D.J., 2017. Many pathways toward sustainability: not conflict but co-learning between transition narratives. *Sustain. Sci.* 12, 393–407. <https://doi.org/10.1007/s11625-016-0414-0>

Maaytová, A., Ochrana, F., Pavel, J., 2015. Veřejné finance v teorii a praxi, Expert (Grada). Grada Publishing, Praha. ISBN 9788024755618

Machová R., 2013. Komparativní analýza státních nástrojů na ochranu životního prostředí v České republice a ve Francii. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Jiří Řezník, Ph.D. Dostupné z: <https://theses.cz/id/linceay/> [cit. 2020-12-06]

Maier, K., 2016. Principy udržitelného rozvoje území, in: Principy A Pravidla Územního Plánování. Ústav územního rozvoje, Brno, pp. A.1-1 - A.1-12.

Mareš, D., 2020. Investujeme.cz, Nový směr investic? Obliba ESG fondů je na vzestupu [online]. Dostupné z: <https://www.investujeme.cz/clanky/esg-investovani-a-investicni-fondy/> [cit. 2021-6-3].

Mezřický, V., 2005. Environmentální politika a udržitelný rozvoj. Portál, Praha. ISBN 9788073670030.

Ministerstvo životního prostředí (MŽP), 2020. Dobrovolné nástroje [online], Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/dobrovolne_nastroje [cit. 2020-2-21].

Ministerstvo životního prostředí, 2020. Strategické dokumenty v gesci MŽP: Implementační plán Strategického rámce Česká republika 2030. [online]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/strategicke_dokumenty_v_gesci_prehled [cit. 2020-12-29].

Ministerstvo životního prostředí, 2020. Agenda 2030 [online]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/agenda_2030 [cit. 2020-11-29].

Ministerstvo životního prostředí, 2020. Rada vlády pro udržitelný rozvoj [online] Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/rada_vlady_pro_udrzitelny_rozvoj [cit. 2020-11-29]

Naše společná budoucnost: světová komise pro životní prostředí a rozvoj, 1991. Academia, Praha. ISBN 8085368072

Novák F., 2020. Euro.cz, Klimaticky škodlivé maso. V EU musí zdražit o čtvrtinu, aby cena byla „spravedlivá“, žádá neziskovka [online], Dostupné z: <https://www.euro.cz/byznys/klimaticky-skodlive-maso-v-eu-musi-zdrazit-o-ctvrtinu-aby-cena-byla-spravedлива-zada-neziskovka> [cit. 2020-2-14].

OECD, 2003. Task Force for the Implementation of the Environmental Action Programme for Central and Eastern Europe (EAP) [online]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/env/outreach/26732337.pdf>

OECD, 2017. Policy Instruments for the Environment [online]. 1–14. Dostupné z: <http://oe.cd/pine>

Panayotou, T., 1994. Economic instruments for environmental management and sustainable development, United Nations Environment Programme's Consultative Expert Group Meeting. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/48031478.pdf>

Pareliusson, J.K., Hwang, H., Viitamäki, H., 2018. Basic income or a single tapering rule? Incentives, inclusiveness and affordability compared for the case of Finland. *Filosofia*. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/basic-income-or-a-single-tapering-rule-incentives-inclusiveness-and-affordability-compared-for-the-case-of-finland_d8c0fbc4-en

Pe'er, G., Dicks, L. V., Visconti, P., Arlettaz, R., Baldi, A., Benton, T.G., Collins, S., Dieterich, M., Gregory, R.D., Hartig, F., Henle, K., Hobson, P.R., Kleijn, D., Neumann, R.K., Robijns, T., Schmidt, J., Schwartz, A., Sutherland, W.J., Turbe, A., Wulf, F., Scott, A. V., 2014. EU agricultural reform fails on biodiversity. *Science* (80). 344, 1090–1092. <https://doi.org/10.1126/science.1253425>

Projekt vedený UNWCMC ve spolupráci s UKCEH, INBO, Universidad Rey Juan Carlos a Ústavem výzkumu globální změny AV ČR, v.v.i... Smluvní výzkum EEA na základě Implementing Framework Contract EEA/NSS/17/002/Lot 4.

Příspěvatelé Enviwiki, 2020 Ekonomické nástroje. [online], Dostupné z: https://www.enviwiki.cz/w/index.php?title=Ekonomick%C3%A9_n%C3%A1stroje&oldid=24777 [cit. 2020-12-6].

Rode, J., Wittmer, H., Emerton, L., Schröter-Schlaack, C., 2016. 'Ecosystem service opportunities': A practice-oriented framework for identifying economic instruments to enhance biodiversity and human livelihoods. *J. Nat. Conserv.* 33, 35–47. <https://doi.org/10.1016/j.jnc.2016.07.001>

Rýpalová P., 2016. Koncepční nástroje územních samosprávných celků v oblasti ochrany životního prostředí. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra práva životního prostředí a pozemkového práva. Vedoucí práce Mgr. Jakub Hanák, Ph.D. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ciok1/DP_RypalovaP.pdf [cit. 2020-12-26].

SFŽP, 2019. Základní informace pro poplatníky za vypouštění odpadních vod do vod povrchových [online]. Dostupné z: https://www.sfzp.cz/wp-content/uploads/2019/07/190502_vnější-metodika-OV.pdf

Taušl Procházková, P., Jelínková, E., 2018. Podniková ekonomika – klíčové oblasti, Expert (Grada). Grada Publishing, Praha. ISBN 9788027106899

United Nations (UN), 2020 Cíle udržitelného rozvoje (SDGs): 17 Cílů udržitelného rozvoje. [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/> [cit. 2020-11-29].

ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017, 2017. Karty specifických cílů klíčové oblasti – Obce a regiony. In: Anna KÁRNÍKOVÁ, ed. Strategický rámec Česká republika 2030 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: www.cr2030.cz

ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. Karty specifických cílů klíčové oblasti – Lidé a společnost. In: Anna KÁRNÍKOVÁ, ed. Strategický rámec Česká republika 2030 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: www.cr2030.cz

ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. Karty specifických cílů klíčové oblasti – Hospodářský model In: Anna KÁRNÍKOVÁ, ed. Strategický rámec Česká republika 2030 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: www.cr2030.cz

ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. Karty specifických cílů klíčové oblasti – Odolné ekosystémy In: Anna KÁRNÍKOVÁ, ed. Strategický rámec Česká republika 2030 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: www.cr2030.cz

ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. Karty specifických cílů klíčové oblasti – Globální rozvoj. In: Anna KÁRNÍKOVÁ, ed. Strategický rámec Česká republika 2030 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: www.cr2030.cz

ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. Karty specifických cílů klíčové oblasti – Dobré vládnutí. In: Anna KÁRNÍKOVÁ, ed. Strategický rámec Česká republika 2030 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: www.cr2030.cz

ÚV ČR (Úřad vlády ČR), 2017. Strategic Framework Czech Republic 2030 [online]. Dostupné z: https://www.cr2030.cz/strategie/wpcontent/uploads/sites/2/2018/05/Strategic_Framework_CZ2030_graphic2.compressed.pdf ISBN 9788074401817.

Van Parijs, P., Hrubec, M., Brabec, M., 2007. Všeobecný základní příjem: právo na lenost, nebo na přežití? Filosofie a sociální vědy. Filosofia, Praha. ISBN 9788070072592

Vávrová E., 2012. OPojištění.cz, Environmentální pojištění: Jak evropské země chrání životní prostředí? [online]. Dostupné z: <https://www.opojisteni.cz/pojistny-trh/pojistne-produkty/environmentalni-pojisteni-jak-evropske-zeme-chrani-zivotni-prostredi/c:4933/> [cit. 2021-6-3].

Vergeer, R., Rozema, J., Odegard, I., Sinke, P., 2020. A sustainability charge on meat A sustainability charge on meat. Dostupné z: <https://www.cedelft.eu/en/publications/2411/a-sustainability-charge-on-meat>

Weersink, A., Livernois, J., Shogren, J.F., Shortle, J.S., 1998. Economic Instruments and Environmental Policy in Agriculture. Can. Public Policy / Anal. Polit. 24, 309. <https://doi.org/10.2307/3551971>

Wise, R.M., Fazey, I., Smith, M.S., Park, S.E., Eakin, H.C., Garderen, E.R.M.A. Van, Campbell, B., 2014. Reconceptualising adaptation to climate change as part of pathways of change and response §. Glob. Environ. Chang. 28, 325–336. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.12.002>

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, § 6 odst. 1 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-17#p6-1>

Zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-254#f6236429>